

Нязгасная Зорка Гагарына

Літаральна праз два дні чалавецтва чакае дата, якую без перабольшання можна назваць — сусветна-зорнага маштабу. Шэсцьдзясят гадоў таму ўсе тэле- і радыёкампаніі Планеты Зямля бесперапынна, як “SOS”, перадавалі адзінае сенсачыйнае паведамленне: “Чалавек у космасе!” Першыя палосы мільярдных газетных тыражоў ва ўсіх дзяржавах выходзілі ў свет з такой адкрытай і бясконца абаяльнай, знаёмай цяпер кожнаму зямляніну ўсмешкай Юрыя Гагарына.

“Беларускі матыў” за гэтыя шэсць дзясяткаў гадоў таксама магутна гучаў, ды і сёння годна гучыць у касмічных далячынях. Нашы шанойныя землякі Пётр Клімук і Уладзімір Кавалёнак аднымі з першых у кагорце лётчыкаў-касманautaў асвойвалі глыбіні Сусвету. Там жа, далёка ад Зямлі, сустрэне Дзень касманаўтыкі-2021 — а ў іншых краінах ён святкуецца як Міжнародны дзень палёту чалавека ў космас — і Уладзімір Навіцкі.

Наша Айчына нарадзіла не толькі трох касманаўтаў-беларусаў, але і стала першапраходцай у спасціжэнні, так бы мовіць, “касмічнай прасторы” ў выяўленчым мастацтве. І першым мы згадваем імя народнага мастака Беларусі, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі СССР і прэміі Саюзнай дзяржавы, скульптара Івана Міско. Усё сваё творчае жыццё ён прысвяціў героям Космаса. Вось і сёння, напярэдадні знамянальнага “касмічнага юбілею”, мы прэзентуем яго новы твор з немудрагелістай, але абсалютна асацыятыўнай для міжнароднай супольнасці назвай — “12 красавіка”. Белая і чорная мармуровыя паўсферы на кампазіцыі як падзелены часавы пояс, як надыход дня і ночы на планеце, што назіраў у гістарычным палёце зорны зямлянін Юрыя Гагарын. І ягоны размахысты аўтограф з бронзы, і ягоныя вочы...

Працяг — на старонцы 3

Скульптурная кампазіцыя “12 красавіка”.

Паважаныя чытачы!
Хуткім часам газета “Культура” адкрые новую рубрыку “Чытач — Міністэрства — Газета”. На старонках нашага выдання розныя спецыялісты Міністэрства культуры краіны змогуць адказаць на вашы пытанні. Калі ласка, дасылайце іх на нашу электронную пошту: kultura@tut.by

Ёсць пытанне!

ВЫРАТАВАЦЬ ПАЛАЦ, ЯКІ МУСІЦЬ ЖЫЦЬ

Былы палац Святаполк-Чацвярцінскіх у Жалудку — адзін з самых вядомых у краіне. Але і на сёння яго лёс даволі няпэўны, і пакуль сядзіба працягвае спакаяцца разбурацца.

ст. 5

Званы памяці

**ЗАГІНУЎШЫХ
ЧАКАЮЦЬ ВЕЧНА...**

“К” пра сімвал усяленскага смутку — Мемарыял у вёсцы Доры работы франтавіка, беларускага скульптара Мікалая Кандрацэва.

ст. 15

Рыхтуючыся да дзяржаўных святаў

6 красавіка адбылася чарговая апаратная нарада міністра культуры Рэспублікі Беларусь Анатоля Маркевіча з начальнікамі ўпраўленняў і аддзелаў міністэрства. Дзякуючы сродкам відэасувязі, удзел у нарадзе прынялі таксама начальнікі ўпраўленняў культуры абласных выканаўчых камітэтаў.

Закраналіся пытанні святкавання Дня Перамогі, Дня Дзяржаўнага герба і Дзяржаўнага сцяга, Дня Незалежнасці, падрыхтоўкі адпаведных святковых мерапрыемстваў на рэспубліканскім узроўні. Так, на 7 мая запланаваны ўрачысты сход і канцэрт у сталічным Палацы Рэспублікі. 9 Мая, у Дзень Перамогі, у Мінску мусяць адбыцца ўскладанне кветак на плошчы Перамогі і шчырмаўня ўшанавання Дзяржаўнага сцяга і Дзяржаўнага герба на аднайменнай плошчы, а таксама галаканцэрт “Подзвіг народа бессмертен”.

22 чэрвеня, у васьмідзясятую гадавіну з дня пачатку Вялікай Айчыннай вайны, мае прайсці мітынг-рэквіем у мемарыяльным комплексе “Брэсцкая крэпасць-герой”. А 2 ліпеня, напярэдні Дня Незалежнасці, у Мінску адбудуцца ўрачысты сход і канцэрт “Наша сіла ў адзінстве” ў Палацы Рэспублікі, а таксама галаканцэрт “Беларусь адзіная” на пляцоўцы побач з абеліскам “Мінск — Горад-герой”.

Юбілей Акадэміі

“На працягу 30 гадоў дзейнасць Акадэміі кіравання пры Прэзідэнце накіравана на фарміраванне нацыянальнай школы дзяржаўнага кіравання”, — адзначыў міністр культуры краіны Анатоль Маркевіч падчас Рэспубліканскага сацыяльнага форуму, прысвечанага 30-годдзю ўстаноў адукацыі, паведамляе Тэлеграм-канал міністэрства культуры.

За гэты час тут падрыхтавана цэлая пляяда высокапрафесійных дзяржаўных кіраўнікоў, якія адказваюць не толькі за свае кірункі і падраздзяленні, але і нясуць адказнасць за цэлыя галіны рэальнага сектара эканомікі. І тое, што сёння сацыякультурная сфера прадстаўлена падрыхтаванымі кіраўнікамі, падкрэслівае тое, што тут працуюць высакласныя спецыялісты, людзі, мэта якіх — далейшае развіццё нашай рэспублікі, — падкрэсліў Анатоль Маркевіч.

Амаль тыдзень таму адбылася сустрэча міністра культуры Анатоля Маркевіча з дэлегацыяй амбасады Пакістана ў Рэспубліцы Беларусь. Падчас грунтоўнай размовы бакі абмяркавалі пытанні, звязаныя з пашырэннем супрацоўніцтва ў культурнай сферы, а таксама абменам вопытам у галіне кінематографіі. А 6 красавіка афіцыйна адкрыліся Дні культуры Ісламскай Рэспублікі Пакістан. Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў прымаў гасцей.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ / Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

На парадку дня — тэатр

Пачынаючы з сакавіка, Міністэрства культуры Беларусі ладзіць выезды з вядучымі тэатральнымі крытыкамі і спецыялістамі на перадапаказы прэм’ерных спектакляў, што рыхтуюцца па ўсёй краіне. У гэтую сераду ў склад творчай дэлегацыі, што накіроўвалася ў Брэст адразу ў абодва тэатры, патрапіў наш карэспандэнт.

Экскурсія па Брэсцкім тэатры лялек.

Надзея БУНЦЭВІЧ,
Мінск — Брэст —
Мінск

Ініцыятыва падобных “вандроўкаў” адмыслова сыходзіла ад міністра культуры Анатоля Маркевіча. Думка наконт такіх аглядаў прагучала ў Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў, якую ён нядаўна наведваў. Дзеля справядлівасці адзначым, што гэта пытанне агучвалася ў час кожнага правядзення Нацыянальнай тэатральнай прэміі, неаднаразова выказвалася на старонках “К”. Але, галоўнае, што ідэя была рэалізавана.

У сакавіку камісія двойчы ездзіла ў Гродна. Спачатку — у Гродзенскі абласны тэатр лялек на спектакль “Час Post”, а 26 сакавіка, напярэдадні Сусветнага дня тэатра, — у Гродзенскі абласны драматычны тэатр, каб паглядзець “Смерць Тарэкіна”. Склад крытыкаў мяняўся, нязменнай застаецца пільная, зацікаўленая ўвага да чаровых прэм’ер і, шырэй, увогуле ўсёй дзейнасці тэатраў краіны.

Наступным пасля Гродна аказаўся Брэст. Дэлегацыя ўзначальвала начальнік галоўнага ўпраўлення дзяржаўных спецыяльных культурных мерапрыемстваў і прафесійнага мастацтва Міністэрства культуры Беларусі Ірына Дрыга. У складзе камісіі былі загалчыца аддзела тэатральнага мастацтва Нацыянальнай акадэміі навук нашай краіны, доктар мастацтвазнаўства Вераніка Ярмалінская і загалчыца кафедры тэатральнай творчасці БДУКіМ, даэнт, кандыдат мастацтвазнаўства Іна Алексніна.

Ад’езд ад Міністэрства культуры а 7-й гадзіне раніцы. Але абодва спектаклі: і лялечны і драматычны — прызначаны для дзіцячай аўдыторыі, хача і розных узростаў катэгорый. Пачатак першага — у 11 гадзін, і трэба спяшацца.

Сталічных гасцей сустракалі дырктар Брэсцкага тэатра лялек Тамара Паўлюковіч і начальнік ўпраўлення культуры Брэсцкага аблвыканкама Сяргей Панасюк. Але ў зале чакаюць дзеці, таму больш працяглая размова і “экскурсія” па будынку, што

некалькі гадоў таму быў не проста рэканструаваны, а добра дабудаваны, — пасля спектакля.

У Брэсце вельмі сур’ёзна ставіцца да мераў па прафілактыцы каранавіруснай інфекцыі. На ўваходзе ў тэатр мераюць тэмпературу, выдаюць каму трэба, маскі. У зале ўжываецца так званая шахматнае раскладанне глядачоў: частка крэслаў занята нута стужкай, каб заняць іх было немагчыма. У першым шэрагу — запрошаныя юныя глядачы: па іх рэакцыі адміністрацыя і творчы склад калектыву мяркуюць, як будзе ўспрымацца новая праца тэатра, ці “выстрэлюваць”, паводле перафразіраванай заўвагі А.Чэхава, усе закладзеныя ў спектакль рызычкі.

Уладзімір Цевасян і яго Ледзі Велінгтон.

Магчымасць пазнаёміцца бліжэй

Рэктар БДУКіМ Наталія Карчэўская падзякавала за магчымасць правядзення падобнай акцыі ў сценах універсітэта.

— Мы ўдзячны за тое, што можам пазнаёміцца бліжэй з культурай і мастацтвам Па-

кістана, — адзначыла Наталія Карчэўская. — Упэўнена, што наша мерапрыемства паслужыць умацаванню сяброўства і супрацоўніцтва паміж дзьвюма краінамі.

У сваю чаргу Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Ісламскай Рэспублікі Па-

кістан Саджад Хайлэр Хан падзякаваў кіраўніцтву ўніверсітэта за падобную акцыю і выказаў упэўненасць, што народы нашых краін працягнуць развіваць сяброўскія стасункі ў розных сферах жыцця.

— Актыўнае супрацоўніцтва паміж нашымі краінамі сёння ідзе не толькі ў эканамічнай, але і ў сферы культуры, — адзначыў пакістанскі дыпламат. — Акцыя, падобная той, якую мы ладзім у Беларускім дзяржаўным універсітэце культуры і мастацтваў, надаюць новую энергію, новы імпульс нашым стасункам, павялічваюць нашу актыўнасць у

Беларусі, бо мы вельмі зацікаўлены ў тым, каб пра нашу краіну, пра яе эканамічны, культурны ды турыстычны патэнцыял даведвалася як мага больш беларусам.

Пасля прывітальных слоў адбыўся прагляд дакументальнага фільма пра Пакістан, паказ усходніх танцаў і прэзентацыя дэманстрацыя асноваў дасягненняў гэтай краіны ў розных сферах жыцця, у тым ліку эканоміцы, культуры, спорту. Потым спадар Пасол адказаў на пытанні прысутных.

У прыватнасці, ён расказаў пра тое, што сёння плануецца ўмацоўваць сувязі паміж

Увага! Аб’ява!*

Установа адукацыі “Беларуская дзяржаўная акадэмія мастацтваў” аб’яўляе конкурс на замішчэнне пасада прафесарска-выкладчыцкага складу:

- загалдык кафедры тэорыі і гісторыі дызайну;
- загалдык кафедры прамысловага дызайну; — прафесар кафедры графікі;
- прафесар кафедры менеджменту, гісторыі і тэорыі экранных мастацтваў;
- прафесар кафедры сцэнічнай мовы, вакалу і пластывых дысцыплін;
- прафесар кафедры рэжысуры кіно і тэлебачання;
- выкладчык кафедры інтэр’ера і абсталявання;
- выкладчык кафедры прамысловага дызайну;
- выкладчык кафедры дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва і касцюма.

Тэрмін падачы заяў — адзін месяц з дня апублікавання аб’явы. Заявы і дакументы, згодна з Палажэннем аб конкурсе, падаваць на імя рэктара Акадэміі на адрас: 220012, г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 81, аддзел кадраў, тэлефон 366-93-41.

КУЛЬТУРА ШТОГЫТНІШНЯВА ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДЛІА ДАСЮГ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) Выдавецтва з кастрычніка 1991 года

Знавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь.
Рэгістрацыйнае пасведчэнне № 637, выдадзенае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.
Галоўны рэдактар — КРЫВАНОС Аляксандр Паўлавіч; **намеснік галоўнага рэдактара** — Юрый КАРПЕНКА; **адказны сакратар** — Таццяна ПАНШЫНКА; **рэдактар аддзела:** Юген РАТІН; **аглядальнік рэдакцыі:** Эмілер ЮРКЕВІЧ, Надзея АБТІЛІЦЬКІ, Надзея КУДРЯК, Антон РУДК, Ілья СВІРЫД, Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ; **спецыяльны карэспандэнт:** Пётр ВАСІЛЕВСКІ, **мастацкі рэдактар** — Наталія ОВАД.
Сайт: www.kimpres.by; E-mail: kultura@ut.by. Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, чацвёрты паверх. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Электронны адрас: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41.
Выдавец — Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова “КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА”.
Дырктар — СЛАБОДЗІН Ірына Аляксееўна; **першы намеснік дырктара** — КРУШЫНСКАЯ Людміла Аляксееўна.
Прыёмная: (017) 334 57 41.
220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, Чацвёрты паверх. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 25.
Аўтары допісаў паведамляюць прозвішча, поўнасна імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарту, дату выдачы, кім і калі выдадзены пашпарт, асабісты нумар), асноўнае месца працы, зваротны адрас.
Аўтарскія рыхтальнікі не рэдакуюцца і не вяртаюцца. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары несяць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў.
*Матэрыялы на правах рэкламы.
© “Культура”, 2021. Наклад 3022. Індэксы 63875, 638752. Рознічны кошт — па дамоўленасці.
Папісаная ў друк 09.04.2021 ў 18.00. Замова 1013.
Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства “Выдавецтва “Беларускі Дом друку”.
220013, г. Мінск, праспект Незалежнасці, 79/1, літ. № 02330/106 ад 30.04.2004.

На пасяджэнні мастацкага савета ў Брэсцкім тэатры драмы.

шы”, пастаўлены маладым рэжысёрам тэатра Алісай Ярмак, знойдзе свайго гледача: дзеянне было весела ды смешна. Праўда, некаторыя чальцы мастацкага савета хвалююцца: ці не заніжаны ўзростава цэнз 4+? Як-ні-як, дэтэктыву, хаця і дзіцячы. Але мастацка-пастаноўшчыца спектакля Вольга Мельнік-Малахава прыводзіць прыклад з жыцця: яе чатырохгадовы сын і яго аднагрупнікі па дзіцячым садку ўсё лета спраўна гулялі “ў сышчыкаў”.

Пасяджэнне завершана, і Тамара Іванавіч на правах гаспадыні з гонарам паказвае свае ўладанні. Шматлікія дадатковыя памяшканні тэатра займаюць разнастайныя дзіцячыя гурткі. Ёсць нават студыя паветранай гімнастыкі. Справа, як лічыць дырэктар, не марная: такія платныя паслугі прыносяць немалыя грошы, што складаюць трэцюю частку ўсяго прыбытку тэатра. Выкарыстоўваецца нават пакой з заніжанай століяй: тут ладзяцца школьныя віктарыны, майстар-класы, квэсты. Ды ўсё ж, на маю думку, магчымасці будынка можна было б скіраваць і ў іншы бок, дадаўшы ў рэпертуар такія сучасныя пастаноўкі, якія ў нас прынята называць “эксперыментальнымі”. Дзве залы тэатра не проста суседнічаюць: камерная знаходзіцца акурат за асноўнай. І гэты цудоўны магчымасць

ладзіць, да прыкладу, імерсіўныя спектаклі, дзе публіка пераходзіла б за артыстамі з адной сцэнічнай пляцоўкі на другую. Для такіх мэтаў падыйшло б таксама прасторнае фая, пры добрым надвор’і — унутраны дворык, акультураны дах.

Пакуль я марыла, ледзь не згубілася ў закулісным лабірынце. Можна, так і было задумана? У якасці гэткай “тэатрызаваанай ўверсору” да наступнага спектакля — “Выкладанне Джоні”. Бо для яго прагляду члены камісіі рушылі ў будынак насупраць — Брэсцкі акадэмічны тэатр драмы, на ганку якога іх ужо сустракаў генеральны дырэктар Вячаслаў Гарбузаў.

Пасяджэнне мастацкага савета, што адбылося пасля прагляду, было надзіва бурлівым. Звычайна на такіх абмеркаваннях унутры калектыву пераважаюць віншаванні, прамовы гучаць ж недахопы будучы ліквідаваны ў далейшым сцэнічным жыцці “нованароджаных”. А тут усё было іначэй: спектакль быў разабраны літаральна “па костках”. Заўвагі былі часцікам ледзь не цалкам супрацьлеглымі, і гэта — дадатковае сведчанне таго, што спектакль нікога не пакінуў абьякавым. Сярод канструктыўных прапаноў — магчымае павышэнне ўзроставай планкі і, зразуме-

ла, далейшае ўдасканаленне ўсяго спектакля, што напрацоўваецца з кожным новым яго паказам. Дарэчы, як патлумачыў рэжысёр-пастаноўшчык Аляксандр Козак, некаторыя хібы акцёрскага ансамбля ўзніклі таму, што іграў змяшаны склад артыстаў. Не будзем забывацца і на тое, што прагляд адбываўся за некалькі дзён да прэм’еры. Зразумела, у час падрыхтоўкі многае вырашаюць менавіта апошняе рэштэтышчы, на якіх асобныя дэталі атрымліваюць канчатковую агранку і спектакль “збіраецца” ў агульнае цэлае. Ну, а на самой прэм’еры заўжды бывае куды больш імпульсу, чым на прагонах у паўпустой зале, дзе сядзяць амаль адно спецыялісты.

У фінале паездкі Ірына Дрыга працягнула абмеркаванне адміністрацыйных пытанняў, а крытыкі выказвалі прапановы накіонт магчымага напавування праграмы юбілейнага ХХV Міжнароднага тэатральнага фестывалю “Белая Вежа”, які павінен адбыцца сёлета ў верасні.

Наступным тыднем адбудзецца візіт у РТБД, дзе прэзентуецца “Калека з вострава Інішман” паводле аднайменнай п’есы Марціна МакДонаха. А таксама паездка ў Магілёўскі абласны тэатр лялек, дзе будзе “здавацца” спектакль для самых маленькіх — 2+. Назва яго вельмі сімвалічная — “Калабок”. Што ні кажыце, а ад зацікаўленых позіркаў камісіі Міністэрства культуры не сыйдзе ніводны калектыву, уключаючы сталічныя. Вывучэнне тэатральнага жыцця краіны — працягваецца.

К
Фота Глеба МЯРЗЛІКІНА

Рэцэнзіі на брэсцкія спектаклі — у наступных нумарах “К”

Падчас сустрэчы з замежнымі дыпламатамі.

універсітэтамі Пакістана і Беларусі.

— Хоць я не так даўно працую на пасадзе Пасла, я ўжо заўважаю, што ў беларускіх вышэйшых навучальных установах вельмі высокая якасць адукацыі, — адзначаў Саджад Хайдэр Хан. — І таму, нягледзячы на тое, што многія пакістанскія дзяўчыны і хлопцы пераважна навукаюцца ва ўніверсітэтах ЗША, Аўстраліі ці Вялікабрытаніі, мы будзем прыкладаць усе намаганні, каб нашы студэнты таксама мелі магчымасць навучацца і ў Беларусі, у тым ліку, і ва ўстановах адукацыі сферы культуры. Тым больш, што пазуныя напавуўкі і гэтым кірунку ўжо робяцца.

Больш падрабязна пра гэты бок міжнароднага супрацоўніцтва паміж універсітэтамі Пакістана і Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў раскажаў “К” начальнік аддзела міжнародных сувязяў БДУКІМ Вадзім Саматя.

— У бліжэйшы час плануецца падпісанне дагавора аб супрацоўніцтве паміж Нацыянальным каледжам мастацтваў Пакістана, а таксама паміж Нацыянальным Саведам па пытаннях мастацтваў дзі БДУКІМ, — патлумачыў Вадзім Саматя. — Перамоў вядуцца на завяршальным этапе, таму, мяркую, што сёлета гэтыя дакументы будуць намі падпісаны. А Дні

культуры Пакістана ў нашым універсітэце — гэта, фактычна, першая падобная акцыя, разлічаная на доўгатэрміновае супрацоўніцтва і сяброўства.

Дарэчы, адразу пасля ўрачыстага мерапрыемства, адбылася яшчэ адна важная акцыя — Наталія Карчэўская і спадар Саджад Хайдэр Хан адкрылі выставу карцін пакістанскага мастака Джэмі Інжынера. Гэтыя выдому прафесійныя мастак стварылі больш за тры тысячы карцін, якія знаходзяцца ў прыватных калекцыях па ўсім свеце, уключаючы Кітай, Індыю, Вялікабрытанію і ЗША. Джэмі Інжынер, дарэчы, запісаў відэа-наведамленне, якое было прадэманстраванае на адкрыцці Дзён культуры, з падзякай за магчымасць выставіць свае карціны ў Беларусі, у сценах БДУКІМ.

А пасля ўсе прысутныя, сярод якіх было шмат студэнтаў, змаглі прадэгустваць шэраг адметных і, натуральна, даволі смачных блод пакістанскай нацыянальнай кухні.

К

Нязгасная Зорка Гагарына

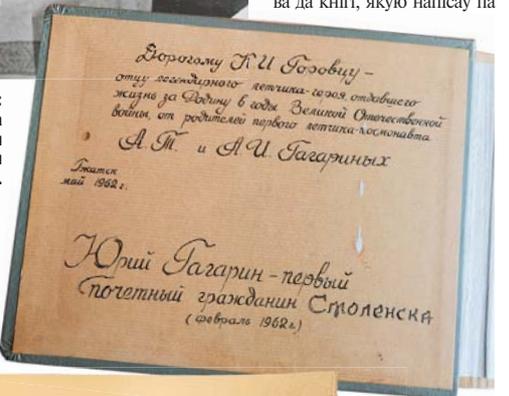
(Заканчэнне. Пачатак на старонцы 1)

...У цэнтральнай частцы Віцебска ёсць дзве вуліцы, якія спалучылі ў сабе гісторыю дзювох эпох — героіку ваенных гадоў і прарыў стваральнай сучаснасці другой паловы ХХ стагоддзя. Вуліцы, што носяць імёны двух Герояў Савецкага Саюза. Першая з іх — земляка віцебчан, лётчыка-знішчальніка Аляксандра Гараўца — нібы плаўна пераімае ў наступную: лётчыка-касманauta Юрыя Гагарына. Сімволіка пераёмнасці пакаленняў у праекцыі Подзвігу.

Злева направа: Аляксей Іванавіч, Ганна Цімафееўна Гагарыны і Канстанцін Іванавіч Гаравец.

Але гісторыя гэта мела не толькі сімвалічны кантэкс, а зусім рэальны, нават заканамерны, калі заглябіцца ў яе і нібы “прачытаць” па законах фактаў.

Лісты з фотаальбома.

Вручэнне дыплама Лётчым грамадзяніна Савецкага Саюза.

А яны такія. У нашым сямейным архіве захоўваецца ўнікальны фотаальбом. Гэта спадчына майго дзядулі Канстанціна Іванавіча Гараўца. У 1962 годзе да яго ў Віцебск, дзе ён жыў па вуліцы Даватара ў так званым Доме спецыялістаў, прыехалі з Гжэцка башкі першага касманauta планеты Юрыя Гагарына — Ганна Цімафееўна і Аляксей Іванавіч. Сустрэча гэтая, зразумела, рыхтавалася на высокім уроўні з абодвух бакоў.

Юрыя Гагарын упершыню пераступіў парог Саратаўскага аэраклуба ДАСААФ СССР, пад Белгарадам на хутары Зорынска Двары ў тым жа годзе былі знойдзены рэшткі самалёта-знішчальніка ІА-5, у якім знаходзіліся астанкі лётчыка-аса Аляксандра Гараўца, яго дакументы і зброя. Менавіта тады Юрыя Гагарын падзеўся пра легендарны подзвіг на Курскрай дуге, здзейснены ў ліпені 1943-га, калі ў адным паветравым баі супраць дваццаці “юнкерсаў” лётчык-беларус знішчыў дзесяць самалётаў праціўніка, і яму тады адразу было прысвоена званне Героя Савецкага Саюза пасмяротна. Зразумела, курсанты ўсіх ваенных авіяцыйных вучылішчаў лётчыкаў па

падручніках вывучалі такія непераўздзеныя подзвігі. Вядома, і для Юрыя Гагарына, які ў далейшым спасцігаў неба ў Чкалаўскім авіяцыйным, Гаравец стаў кумірам. Але гісторыя мела зноў жа заканамерны прыцяг.

Калі нам з Барысам Крэпакам давялося пісаць дакументальную аповесць “В поединках на высоте” пра зараджэнне авіяцыі на Беларусі і лётчыкаў Вялікай Айчыннай вайны, дзе галоўным героям быў Аляксандр Гаравец, мы сустракаліся ў 1980-я з яго аднапалчанами, некаторыя з іх мелі дачыненне да атрады касманautaў у Зорным гарадку.

Так нарадзілася прадмова да кнігі, якую напісаў па

просьбе Івана Міско двойчы Героя Савецкага Саюза Пётр Клімук, папярэдне прычытаўшы наш рукапіс. Там ёсць такія радкі: “Гавораць аб традыцыйных авіяцый, аб пераёмнасці пакаленняў, не магу не адзначыць, што лёс А.К.Гараўца натуральна ўвайшоў і ў жыццё нашай касмічнай сям’і. Так, у блізкага сябра Аляксандра Канстанцінавіча па Ульянаўскай лётнай школе вядомага лётчыка-інструктара А.Д. Вінакурава вучыліся лётнаму майстэрству Павел Бяляеў, Уладзіслаў Волкаў і Віталій Севасцяняў. Двойчы Герой Савецкага Саюза Георгій Берагавай атрымаў сваю першую “Залатую Зорку”, ваюючы з фашыстамі ў той жа 2-й Паветранай арміі, што і А.К. Гаравец”...

...Такім чынам у час сустрэчы ў Віцебску ў майго дзядулі з’явіўся гэты эксклюзіўны аб’ёмны альбом з фотаздымкамі першага касманauta Зямлі і дарчым напісам.

Людміла КРУШЫНСКАЯ **К**

Сакрэты рэчаў з мінулага Песняра

У адным з нядаўніх нумароў (гл. № 9 (1500) ад 27 лютага) мы ўжо згадвалі аб цікавым праекце, які рэалізуецца сёлета ў Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы. Тут ладзіцца серыя экскурсій, якія дазваляюць наведвальнікам пазнаёміцца з найбольш адметнымі і ўнікальнымі артэфактамі, што захоўваюцца ў фондах музея, і якія амаль немагчыма пабачыць у складзе пастаяннай ці часовых экспазіцый. Мінным разам мы мелі шчасце пазнаёміцца з рукапісамі Янкі Купалы, прыжыццёвымі выданнямі яго твораў і асабістымі рэчамі паэта — цяпер зноў наведваем самыя таемныя пакоі музея, каб аглядзець рэчы з іншых калекцый.

Антон РУДАК

Магчыма сць сапраўды выдатная і рэдкая, бо трапіць у фондасховішча шанцуе далёка не кожнаму і не штодзень — туды маюць доступ нават не ўсе супрацоўнікі музея. А там жа захоўваецца акурат пераважная частка музейных прадметаў, колькасць якіх у Купалавым доме амаль дасягнула сарака трох тысяч. Толькі нязначную частку з гэтага ліку можна пабачыць у залах музея і на выставах — не ўсе дакументы і артэфакты могуць знаходзіцца доўгі час даступнымі для агляду, бо для гэтага неабходнае пастаяннае паптрыманне пэўных умоў — тэмпературы, вільготнаснага, светлавага рэжымаў захавання, і іншае.

ЯК БУДАВАЎСЯ НОВЫ ПРЫСТАНАК

Падчас чарговай экскурсіі праекта “Таямніцы Купалавага дому” нешматлікія шчасліўцы здолелі пабачыць некаторыя музейныя прадметы, што захоўваюцца ў складзе калекцый “Ушанаванне памяці Янкі Купалы”, “Прадметы гісторыка-бытавыя” і “Фотаздымкі розных асоб і Купалаўскіх мясцін”. Галоўны захавальнік фонду Налзея Савіч нагадаў аб пачатку станаўлення музея, пастанова аб стварэнні якога з’явілася яшчэ падчас Вялікай Айчыннай вайны, нават да вызвалення Беларусі — 25 мая 1944 года. А ўжо ў наступным годзе, 20 верасня 1945 года, музей прыняў сваіх першых наведвальнікаў у Мінску — у той час ён размяшчаўся ў будынку Дома прафсаюзаў на плошчы Свабоды.

Але ўжо ў сакавіку 1946 года было прынятае рашэнне аб правядзенні архітэктурнага конкурсу на праект адмысловага будынка для Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы. Удзел у творчым спаборніцтве бралі такія славутыя беларускія савецкія архітэктары, як Іван Валадзько, Аляксандр Воінаў, Ігар Елісееў

Сцэнчныя касцюмы выканаўцаў галоўных роляў спектакля “Тутэйшыя” ў Нацыянальным акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы.

і іншыя. Вынікі конкурсу былі палведзеныя праз год, найлепшым быў прызнаны праект Івана Валадзько, які яшчэ перад вайной паспеў спраектаваць у Мінску ў 1932 — 1933 гадах будынак гідрамэтаралагічнай абсерваторыі і 112-кватэрны чатырохпавярховы жылы дом па Маскоўскай вуліцы. Пераможцу конкурсу выплацілі нават ганарар у памеры пяць тысяч рублёў, але тады будаўніцтва, з так і не высветленых прычын, не было распачатае. Сучасны будынак музея быў узведзены толькі ў 1959 годзе, паводле сумеснага праекта Івана Валадзько і Віктара Волчака.

ДБАЮЧЫ ПРА ПАМЯЦЬ МУЖА

Адна з найвялікшых музейных калекцый, якая працягвае інтэнсіўна папаўняцца, аб’ядноўвае прадметы, звязаныя з ушанаваннем памяці Янкі Купалы. Пачатак ёй паклалі акурат дакументы, звязаныя з гісторыяй стварэння самога музея. Першым дырэктарам установы была ўлада Янкі Купалы, Уладзіслава Францаўна Луцэвіч — ейную актыўную дзейнасць па ўзвешчванні памяці мужа можна прасачыць паводле “Актаў і ўмоў да гісторыі экспанатаў” — у гэтым невялікім сшытку фіксаваліся асаблівасці музейных прадметаў, якія збіраліся і паступалі ў фонды музея з 1942 па 1959 год.

Уладзіслава Францаўна прызначалася ў прыватным ліставанні ў 1944 годзе: “Мне цяжка гаварыць пра Купалу, цяжка капацца ў сваіх ра-

нах”. Тым не менш, удава паэта ўсведамляла сваю найвялікшую адказнасць за справу захавання і зберажэння спадчыны класіка беларускай літаратуры. Менавіта яна паклала пачатак зборам музея, калі ў 1942 годзе накіравала на захоўванне ў партыйны архіў Цэнтральнага камітэта Камуністычнай партыі Беларусі, які тады знаходзіўся ў эвакуацыі ў Уфе, калекцыю побытавых рэчаў Янкі Купалы.

У музеі і цяпер захоўваецца складзены талы воіс каштоўнасцяў і асабістых рэчаў паэта, які дае ўяўленне аб вандручным і гасцінічным побыце класіка ў апошні год яго жыцця. Тут пералічаныя такія звыклыя рэчы, як зубныя шоткі, нажніцы, гальштук, нататнік, пачак гарбаты, флакон з духамі, пачак тытну — усяго ў гэтым спісе восемдзясят два прадметы, якія пазей ляглі ў аснову музейнай калекцыі “Асабістыя рэчы Янкі Купалы”.

ВОБРАЗЫ, РУКАПІСЫ, ЛІСТАВАННЕ

На гэтым Уладзіслава Францаўна не спынілася — яна адразу ж падбала пра тое, каб замовіць у найлепшых мастакоў і скульптараў творы, звязаныя з асобай і творчасцю Янкі Купалы. У фондах музея захоўваецца дамова са скульптарам Аляксеем Глебавым на стварэнне скульптурнага партрэта паэта, макет якой сёння можна пабачыць у музейнай зале часовых экспазіцый. Таксама тут можна пабачыць дамову з мас-

Прадметы з нумара паэта ў гасцініцы “Масква”, змешчаныя ў экспазіцыі музея.

тактом Пятром Сергіевічам на выкананне жывапіснай работы паводле верша “А хто там ідзе”. Разам з тым Уладзіслава Францаўна вяла актыўную працу па вяртанні на радзіму рукапіснай спадчыны Янкі Купалы — так, захаваўся акт перадачы з Днепрапятроўскага рукапісу п’есы “Прымакі”.

Цікавай крыніцай да гісторыі стварэння і першых галоў дзейнасці музея з’яўляецца таксама ліставанне Уладзіслава Францаўны з паэткай Канстан-

адкрывалі, ушаноўваючы памяць не толькі самога паэта, але і ягонай вернай спадарожніцы жыцця.

АДЛЮСТРАВАННІ ЭПОХІ

Адказы на пэўныя таямніцы з жыцця класіка могуць хаваць у сабе і фотаздымкі, якія ўтвараюць асобную музейную калекцыю. Як вядома, сучасны будынак музея Янкі Купалы невыпадкова пабудаваны амаль на тым самым

“Песняры” зрабілі гэты здымак 1 мая 1986 года.

цыйяй Буило. Сябравалі яны з самага дзяцінства — маці Уладзіслава Луцэвіч, Эмілія Манэ, французжанка, сваячка славутага мастака Клода Манэ, была пэўны час хатняй настаўніцай Канстанція Буило. Уладзіслава Францаўна яшчэ застала пераезд музея ў новаўзведзены будынак 9 лістапада 1959 года, але, на жаль, пабачыць яго ўрачыстае адкрыццё налета ёй ужо не было суджана — яна памерла ў Мінску 25 лютага 1960 года. Музей урачыста

месцы, дзе стаяў дом паэта, які згарэў падчас нямецкай бамбардзіроўкі Мінска ў чэрвені 1941 года. Гэты аднапавярховы драўляны будынак у міжваенныя гады быў вядомы ўсяму Мінску, яго называлі нават “салонам Купалы”, тут заўжды былі рады гасцям, сюды часта завіталі маладзёжныя беларускія літаратары.

На жаль, захаваўся толькі адзін фотаздымак, які дае ўяўленне аб выглядзе тагачаснай сядзібы Янкі Купалы знадворку, а так-

Заціск для паперы з асабістых рэчаў Паўліны Мядзёлкі.

сама яшчэ адно фота, на якім выяўлены сябар паэта, мастак Канстанцін Елісееў, сфатаграфаваны на верандзе дома. Зрэшты, Янка Купала і сам часта гасцяваў у маскоўскай кватэры сябра на Малой Грузінскай вуліцы, альбо, як ён сам жартам называў гэтае месца — “на Елісейскіх палях”.

Яшчэ адзін здымак пралівае святло на абставіны апошняй, пасмартоўнай вандруўкі Янкі Купалы. Пасля трагічнай гібелі паэта ў Маскве 28 чэрвеня 1942 года яго шэла было крэміраванае, і прах на працягу дваццаці гадоў знаходзіўся на Ваганькаўскіх могілках — сёння пастамент з белага мармуру, дзе ён захоўваўся, можна пабачыць у экспазіцыі музея.

У 1962 годзе, з нагоды ўсміздзяцігоддзя Янкі Купалы, яго прах быў перавезены ў Мінск і перапахаваны на сталічных Вайсковых могілках. Аднак гэтай папярэднічала выкананне пэўнага традыцыйнага рытуалу — як вядома, перад пахаваннем нябожчык мусіць пераначаваць у сваім доме. Так прах Янкі Купалы правёў адну ноч у ягоным музеі, што і было зафіксавана на фота, дзе побач з урнай можна пабачыць сваякоў паэта — яго сястры і пляменніка.

ЖЫВЫЯ СЛОВА СВЕДКАЎ

Цікаваю і надзвычай каштоўную частку фонду складаюць успаміны родных і блізкіх Янкі Купалы, ягоных сяброў і калег. Гэта рукапісы альбо машынапісы, многія з якіх у свой час увайшлі ў склад кніг успамінаў пра паэта, якія выхадзілі пад назвамі “Такі ён быў” і “Успаміны аб Янку Купалу”. У працэсе іх падрыхтоўкі ствараліся таксама падборкі ўсіх літаратурных твораў, прысвечаных паэту. Гэтыя рукапісы, перадусім, каштоўныя тым, што ў іх захаваліся поўныя тэксты успамінаў, не кранутыя рэдактарай.

Тут захоўваецца таксама рукапісная манаграфія вядомага расійскага літаратуразнаўцы і крытыка Льва Клейнбарта, прысвечаная творчасці Янкі Купалы, якая мае назву “Сустрэчы”. Гэта не толькі крытычная праца, але і жыццёвая паэта, засна-

ваны на аўтабіяграфічных расповідках самога Песняра, атрыманых аўтарам падчас ліставання з ім. Манаграфія, на жаль, дагэтуль застаецца неапублікаванай — адметна, што Леў Клейнбарт, перадаючы рукапіс манаграфіі ў музей, выказаў пажаданне, каб перш яна была выдана ў Беларусі, і толькі потым у Расіі.

КУПАЛАВА СЛОВА НА СЦЭНЕ І У ПЕСНЯХ

У фондах музея захоўваецца таксама архіў адной з першай выканальніц ролі Паўлінкі — Паўліны Мядзёлкі. Тут можна пабачыць яе здымак з дарчым надлісам, падораны паэту ў 1913 годзе, калі яна грала ў тым самым спектаклі. Паўліна Мядзёлка не была прафесійнай актрысай, але яе прачытанне ролі зрабілася сапраўдным узорам для наступных выканальніц. У яе архіве захаваўся таксама тэкст ролі Паўлінкі з уласнаручнымі нататкамі і пазнакамі, і рукапіс кнігі ўспамінаў, якія пабачылі свет пад назвай “Сцежкамі жыцця” (зусім нядаўна з’явілася іх пашыранае перавыданне). Захоўваюцца ў музеі таксама асабістыя рэчы мемуарыстыкі — скрынка для цыгарэт, муштук і партсігар, а таксама заціск для паперы ў выглядзе жаночай рукі і кішэнны падрэзнік фірмы Паўла Бурэ.

Мноства вершаў Янкі Купалы ў розныя часы былі пакладзены на музыку. Сярод шматлікіх нотных лістоў з песнямі на тэксты класіка вылучаюцца творы, бадай, гаюнага папулярызатара спадчыны паэта — легендарнага Уладзіміра Мулявіна, які падрыхтаваў на словы паэта тры канцэртныя праграмы, а таксама рок-опера “Адвечная песня”. Адметна, што калі святкаваўся адзін юбілеў Уладзіміра Мулявіна, ён палічыў за вялікі гонар зладзіць урачыстасць з гэтай нагоды ў сценах музея, і пакінуў на памяць аб гэтым невялікі запіс, унікальнасць якога палігае ў тым, што, паводле сведчання ўдавы Песняра, гэта адзіны вядомы выпадак, калі ён пакінуў тэкст па-беларуску. Аўтарам музыкі да праграмы “Я нясу вам дар” быў кампазітар Алег Молчан, ён таксама перадаў яе клавір у музей, які і аўтарскія правы на выкарыстанне песні “Малітва”, каб гэты твор мог бесперашкодна выкарыстоўвацца падчас музейных мерапрэемстваў.

Знаёмства з таямніцамі Купалаўскіх фондаў пачынаецца на гэтым неспынаеца — у планах супрацоўнікаў музея новае экскурсіі, якія пазнаёмяць ахвочых з чарговымі калекцыямі, якіх у музеі агулам налічваецца два дзясяткі. Сачыце за абвештакамі — мо іншым разам і вам пашанцуе на ўласныя вочы пабачыць Купалаўскія таямніцы.

Былы палац Святаполк-Чацвярцінскіх у Жалудку — адзін з самых раскручаных у сваёй намінацыі. Гэтану спрыяе і выгоднае геаграфічнае становішча — зусім побач гродзенская траса, а ў ваколіцах ёсць цэлая гронка іншых адметнасцяў — і вяліка фатографу, кінематографістаў ды журналістаў. А найперш — па-дэкадэнцку эфектны выгляд самога колішняга “гнязда раскошы”.

Аднак маючы на руках усе гэтыя козыры, палац па-ранейшаму працягвае спакавацца разбурацца. Болей за тое: на сёння яго лёс даволі няпэўны. Прадзедзены сем гадоў таму ў прыватную ўласнасць, летась ён зноў адышоў да дзяржавы. І цяпер гэты цыкл трэба пачынаць нанова.

Ілья СВІРЫН, Зміцер ЮРКЕВІЧ

ПРА НАМЕРЫ І МАГЧЫМАСЦІ

Нагадаем кароткі змест падзей, датычных палаца ў Жалудку, якія ўжо можна лічыць папярэднімі. У 2014 годзе сядзібу выкупіла сям’я з Расіі. На старонках СМІ гаспадары дзяліліся амбітнымі планами і выяўлялі добрыя намеры. І сапраўды, іх стараннямі былі

Выратаваць палац, які мусіць жыць

правядзення навуковых даследаванняў ды зроблення сакія-такія працы па кансервацыі палаца. Аднак пракуратура Шчучынскага раёна ў выніку сваіх праверак прыйшла да высновы, што стан помніка “перадаварыны” — адпаведна, уласнік са сваімі абавязкамі не спраўляецца. Справа адправілася ў раённы суд, і ён паставіў вярнуць сядзібу на баланс Шчучынскага райвыканкама.

Па словах начальніка ўпраўлення па ахове гісторыка-культурнай спадчыны Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь Наталлі Хвір, такі варыянт цалкам магчымы — калі ўласнік нядаўна выконвае ўзятыя на сябе абавязкі. Зрэшты, расшэнне суда можна было апрадэставаць. Аднак зрабіць гэта ўласнік не паспяшаўся (як кажуць у выканкаме, з тых часоў на кантакт ён наогул не выходзіў), і 30 лістапада мінулага года расшэнне ўступіла ў сілу.

Старшыня Жалудкоўскага сельвыканкама Генадзь Цывінскі нават не ведае, як да гэтай навіны ставіцца. Ён не хавае таго, што з імпатнай ды зацікаўленай гаспадыняй у мястэчку звязвалі немалыя надзеі. Пагатоў, у Жалудку яе бачылі рэгулярна. Былі гады, калі разам з сям’ёй яна праводзіла тут кожнае лета. Аднак потым некуды знікла. Мясцовыя жыхары тлумачылі гэта прычынамі асабістымі: папаўненнем у сям’ю.

Пры новым уласніку была адноўлена “прахадная”, і ў сядзібе з’явілася месца для стацыянарнага паста варты. Прыборка тэрыторыі рабілася рэгулярна. Былі планы і паступовай рэвіталізацыі: спярша адрамантаваць дамок савецкага часу пад патрэбу турыстаў, а потым паступова рухацца далей. Аднак сродкаў на больш істотныя захады гаспадыня не мела: зразумела, што каб вярнуць увесь комплекс да жыцця, патрэбны не адзін дзясятка мільёнаў рублёў.

Такія выпадкі, калі добрыя намеры не надта адпавядаюць рэальным магчымасцям, здараюцца рэгулярна. Сведчаннем таму — гісторыя абсалютнай большасці мяэнткаў, набытых у прыватную ўласнасць за апошні час. Але адна справа — вярнуць былую раскошу, а зусім іншая — проста падбаць пра захаванне помніка да

На здымках: палац звонку і знутры.

ключэннем хіба вежы. Разынка камяніцы, якая робіць яе падобнай да замка, прывабна выглядае адно на старых фота: яе наверх даўно прагніла ды абрынулася. Ды і па ўсім будынку прыгожая бутавая кладка месцамі пазялелала ад вільгаці. Паколькі ваконныя і дзвярныя праёмы даўно не маюць шыбаў, унутр трапляюць ападка. А з вонкавага боку палмуркі паціху разбураюць дрэвы, што павырасталі амаль ушчыльную да муроў.

Агледзеўшы ўсё гэта, можна лёгка прыйсці да абав’яўляльнай высновы: стан сядзібы на сёння — крытычны. У сэнсе, не “зусім дрэнны”, а памежны або вызначальны. Адпаведна, ён мае два магчымыя вектары развіцця: або ўсё тое харавато адновіцца і помнік захаваецца для нашчадкаў, або трылеры там можна будзе здымаць ужо без дэкарацыі.

НЕГАТЫКА З ПРАБІТЫМ ДАХАМ

На іншым баку жывапіснага возера размешчана “глыняная” частка шыкоўнай сядзібы — дошыя вялікі гаспадарчы двор, які пастаўляў на панскі стол свая

прадукты. Бадай увесь комплекс пабудовы нейкім чынам дайшоў да нашых дзён. Але радавацца няма чаму: працэсы энтрапіі там ідуць яшчэ больш імкліва, чым у палацы. Неагатычны бровар пераўтварыўся ў зарослыя руіны без даху. Хутка ў такім стане апынецца і дыхтоўны будынак з бутавяга каменя: яго дах ужо з’яўляецца драўнянымі стайні ды свіраны. Гэта сёння яны выглядаюць надрэна: дзіркі ў стрэху хутка запусцяць працэсы гніення.

Паржавелая дарожная шыльда “Зара Камунізму” — менавіта так называецца мясцовае паселішча — выглядае на гэтым фоне надта ж гратэска. Хаця камуністы тут не прычым. У Сёцве можна лёгка знайсці адносна нядаўнія (і, вядома, ужо постсавецкія) фота, дзе ўсё гэтыя пабудовы — шалюткі. Але ж безгаспадарліваць — страшная сіла.

Парадокс у тым, што фармальна пабудовы гаспадароў маюць. Бровар выкупіў гродзенскі прадымальнік, усё астатняе дасюль вісіць на балансе мясцовага агракомплексу. Але нешта не відаць, каб хто прыкладаў хоць якія намаганні па іх зберажэнні.

З аднаго боку, такі вялікі комплекс будынкаў — гэта адчувальны мінус, паколькі вяртанне іх да жыцця запатрабуе немалых інвестыцый. З другога — таксама і плюс. У перспектыве тут можна стварыць напярэды вялізны турыстычны комплекс, і каб пашырыць свае плошчы, уласніку не давядзецца ўзводзіць навазельі — як гэта сёння адбываецца, напрыклад, у Суле.

Пытанне толькі ў тым, каб урэшце знайсці такога амбітнага гаспадара, які меў бы не толькі добрыя намеры, але і сродкі для іх ажыццяўлення. І не трэба “хадзіць да бабкі”, каб спрагназаваць, што працэс пошукі хоць якога новага ўласніка можа расцягнуцца надоўга.

Пакуль ён толькі пачынаецца. Як распавяла нам намесніца начальніка аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Шчучынскага райвыканкама Таццяна Цюсіна, сёння яшчэ толькі вызначаюць юрыдычную асобу, якая выканае новы аэпнку помніка. Далей — аўкцыён.

Вельмі сумнеўна, што сядзібу ўдасца прадаць адразу: у першыя цыкл спробаў было некалькі, і пакупнік знайшоўся толькі талы, калі цана істотна знізілася. Можна “вангаваць”, і гэтым разам аўкцыён будзе не адзін. Адпаведна, нават пры максімальнай дбайнасці мясцовых уладаў справа можа расцягнуцца на некалькі гадоў.

І, безумоўна, самае важнае — каб палац да гэтых лепшых часоў дажыў. Што цалкам рэальна пры ненапружлівым, але пастаянным даглядзе.

На сёння парадак у сядзібе падтрымлівае Віктар Жылініскі, часам запрашаючы на дапамогу родзічаў. Аднак працы тут настолькі шмат, што асобнай сям’і яна не пад сілу. Таму мы звярнуліся да кіраўніцтва Шчучынскага раёна за прапановай аб правядзенні на тэрыторыі палацавага комплексу валанцёрскага летніка, які мы гатовыя падтрымаць не толькі інфармацыйна, але і ўласным удзедам. Да нашай задумкі паставіліся з цікавасцю.

Фота Ігара Барсукова

Летась Беларусь на дзяржаўным узроўні святкавала 100-годдзе мастацкага аб'яднання УНОВИС. Паверыць у такое яшчэ з дзясятка гадоў таму было проста немагчыма — настолькі трывала тая віцебская гісторыя ў нашай краіне была забытая, цікавіліся ёй толькі вузкія спецыялісты. У 2018-м у гістарычным будынку быў адкрыты новы крэатыўны Музей гісторыі Віцебскага мастацкага вучылішча, а калекцыі музея неўзабаве атрымаў за яго пачэснае прэмію. Усё гэта не магло б адбыцца без мастака Андрэя ДУХОЎНІКАВА — дырэктара Віцебскага цэнтра сучаснага мастацтва, які прыдумваў, арганізоўваў, прабіваў, заахвочваў, знаходзіў грошы і партнёраў... На гэтай пасадзе ён працуе 10 гадоў, але ў творчым асяроддзі Віцебска быў вядомы і раней — выкладаў у мастацкай гімназіі, радаваў уласнымі выставамі, арганізоўваў цікавыя агульныя праекты, ізноў жа — прыдумваў, заахвочваў, дасягаў выніку. Апошнімі гадамі прозвішча Андрэя Духоўнікава гучыць пастаянна. Але ж пра самога чалавека, пра самога мастака і не так многа вядома. Рэдкі выпадак, калі размова з Андрэем Духоўнікавым будзе не толькі пра УНОВИС, Шагала і Малевіча.

Без пафасу

пра нетыповага мастака

Надзея КУДРЭЙКА

— Зараз здаецца, што ваша імя неаддзельна звязана з Віцебскам, але ж так было не заўсёды.

— Я вырас у невялікім пасёлку геалагаў у Паўднёвым Казахстане. У Казахстане і бацька мой нарадзіўся — у сяле, дзе жылі ссыльныя немцы, палякі і карэйцы. Гледзячы на мяне, цяжка паверыць, але дзед у мяне — чыстакроўны карэец з прозвішчам Духоўнікаў, сасланы ў Казахстан з Далёкага Усходу. Увогуле, мая сямейная гісторыя цікавая і забытая. Дзед-ва прозвішча паходзіць ад свяціцнікаў, у чыёй сям'і ён жыў: магчыма, гэта былі стараабрадцы, якіх ссылялі на Далёкі Усход. А вось маці мая — з варонежскіх, якая па волі лёсу таксама апынулася ў Казахстане.

Я да 16 гадоў рос практычна ў перадгор'і Цянь-Шаня — прыгажосць неймаверная. Адна вёска — уйгуры, другая — чачэны, трэцяя — немцы, і гэтак далей. Беларусь у маім жыцці ўзнікла разам з айтчым, які сам быў з Беларусі: мама засталася ўдвой з двума дзецьмі, калі ёй было толькі 23 гады. З айтчым мая пераехалі ў вёску пад Мабруйскам.

— І праз пэўны час вы паступілі ў Віцебскі дзяржаўны ўніверсітэт на мастацка-графічны факультэт, так званы "худграф"?

— Пра існаванне "худграфу" я тады і не ведаў, як і пра тое, што "мастак" — гэта можа быць прафесіяй. Я хоць і маляваў заўсёды, але ў галаве майі былі кніжны, а не рэальны свет — я вельмі многа чытаў. З вёскі мяне цягнула ў горад, так што пры першай жа магчымасці я збег у Могілёў у бібліятэчны тэхнікум, а адтуль у 18 гадоў пайшоў у армію. А служыў я ва Уладзіміры, і проста не мог не захапіцца яго архітэктурай, гісторыяй,

“Анёл і Сонца”.

даўніной. У вольны час хадзіў па цэрквах, пазнаёміўся з хлопцамі, што там рэстаўравалі фрэскі Андрэя Рублёва, — паглядзеўшы ўжо на той момант фільм Таркоўскага "Андрэй Рублёў". І на мяне ўсё гэта зрабіла такое ўражанне, што я вырашыў: "Буду мастаком". Ва Уладзіміры якраз быў "худграф", і я пайшоў падаваць туды дакументы. Але калі там даведаліся, што я з Беларусі, то пачалі смяяцца — чаму я не еду ў Віцебск, бо там жа лепшы "худграф" у Савецкім Саюзе! Маўляў, паглядзі — усё нашы падручнікі напісаны віцебскімі прафесарамі! Вось так у 88-м годзе я нарэшце трапіў у гэты горад.

ПЕРАМОГІ І РАСЧАРАВАННІ

— Лёс выбраў для вас Віцебск — ці адчуваеце, што недарма так здарылася?

— Нават не ведаю. Некалкі разоў я ўжо ледзь не з'ехаў. Напрыклад, у адзін час мне зусім не было дзе жыць, і прапіскі я не меў. Хацеў у Латвію пераехаць, ці ў Маскву. Але тады я працаваў у школе, мне вельмі падабалася, а энергіі меў столькі, што не ведаў, куды я

падзец, і заняўся "Што? Дзе? Калі?" Стаяў, можна сказаць, ля вытокаў беларускай сістэмы клубаў "ШДК": і сам іграў, і дзядей актыўна трэніраваў, наша каманда "Гранд-правінцыя" неаднойчы становілася чэмпіёнам. Так і застаўся ў Віцебску. Другі раз я ўсё ж пераехаў, у Маскву — у 2006 годзе. Якраз пасля таго, як са сваімі вучнямі з мастацкай гімназіі № 4 перамог у вялікім міжнародным конкурсе, што праводзіў Siemens, і меў на гэты конт многа ідэй, але нікому ў Беларусі яны аказаліся нешчыкавыя.

— Раскажыце, калі ласка, больш падрабязна пра гісторыю з конкурсам — і падзея была гучная, і праект быў вельмі цікавы — з карцінамі Марка Шагала.

— Пад час фінансаванага крызісу канца 90-х я засвоіў камп'ютар, графічную анімацыю, дызайн — тады гэта было яшчэ рэдкай з'явай, для многіх дзіўнай: якраз на той час у мяне з'явілася сям'я, трэба было варушыцца. І ўсё свае камп'ютарныя веды панёс у мастацкую гімназію № 4, дзе працаваў: пісаў спецыяльныя метадычныя праграмы, нават спрабаваў пераконваць та-

“Дом на вуліцы Чэхава”.

гачаснага міністра адукацыі, што інфарматыку дзецім трэба па-іншаму выкладаць і што вучыць трэба не бэйсік, а фоташоп, камп'ютарную графіку і іншыя прыкладныя рэчы. У нашай школы атрымалася набыць добрыя камп'ютары і маніторы: калі хто памятае, што такое на той час быў Pentium 4 — проста космас! Мы многія навучыліся рабіць, і калі першы раз прымалі ўдзел у міжнародным конкурсе для вучняў Join multimedia, што праводзіла кампанія Siemens, занялі восьмае месца з анімаванай картай Віцебска — а нават гул-карт тады яшчэ не было! А праз год ужо сталі пераможцамі — з анімацыйнай праграмай "Мой маленькі горад", у якой анімавалі карціны Марка Шагала. Калі паехалі ў Мюнхен на ўзнагароджванне, кампанія Siemens нас ледзь не на руках насіла ў поўным захваленні. Увясце, удзельнічалі 32 краіны, прычым за кожнай камандай афіцыйна стаяла дзяржава — каманду Нідэрландаў, напрыклад, што заняла трэцяе месца, прадстаўляў міністр адукацыі, а мы — самі па сабе. Але наш праект здзейсніў фурор. Мяне там у Германіі і лекцыі

папрасілі пачытаць, як мастацкая адукацыя і ўвогуле творчыя людзі могуць быць задзейнічаны ў камп'ютарнай індустрыі. Нашай гімназіі падарылі камп'ютары, Microsoft падарыла ліцэнзійныя Windows і многае іншае, Adobe даў мне свае прадукты ў бясплатнае карыстанне... Столькі ўсяго можна было здзейсніць, зрабіць такі праект! На крылах, на ўздыме я вярнуўся ў Віцебск, ізноў хадзіў у міністэрства, сустракаўся з рознымі іншымі дзеячамі. Пераконаў, тлумачыў, адкрываў перспектывы. Справа скончылася нічым, падчас з мяне ў літаральным сэнсе смяяліся. Я быў проста ў шоку і роспачы. А тут яшчэ ў нашай сям'і паўстала пытанне з кватэрай — мы хацелі ўзяць на яе крэдыт. Калі я прыйшоў у банк, мяне спыталі пра заробак, а пасля казалі, што з такім заробкам могуць даць "цэлюю" тысячу долараў. І я паехаў у Маскву зарабляць грошы. І, чысцера кажучы, не збіраўся вяртацца.

НЕ ПАРЫЖ, АЛЕ Ж — ВІЦЕБСК!

— Вы непадобны да тыповага мастака, для якога перад усім — свае карціны, вы

імкнецеся ствараць не толькі на мальберце. А яшчэ ва ўсіх вашых праектах заўважна, што вы захапляецеся чужой творчасцю і хочаеце, каб пра яе даведалася як мага болей людзей.

— Стаўлення да сябе як да такога класічнага мастака, які робіць кар'еру і шукае прызнання, у мяне ніколі не было: маляваць мне проста жыццёва неабходна. Хаця ў Саюз мастакоў я ўступіў. А арганізоўваць выставы для іншых, ствараць прыгожыя праекты мне падабаецца. Бо трэба ж дзейнічаць! Праўда, як кажа мая жонка, я ўмудраюся заўсёды абіраць максімальна неграшовыя праекты. (смяе) І я здаўна адчуваў крываў за Віцебск: віцібчане

Міністэрствам адукацыі — рыхтаваў папярочнік па мультымедыя. Аднак у нейкі момант зразумець, што проста ўжо не хачу жыць у Маскве. Да таго ж, сям'я заставалася ў Віцебску і пераезджаць у Расію не хацела. Я вярнуўся і быццам пачаў з нуля. На палову стаўкі мяне ўзялі ў Цэнтр сучаснага мастацтва, а потым Валяніціна Міхайлаўна Кір'ялава — дырэктар і заснавальніца Цэнтра — пайшла на пенсію, і выконваць абавязкі прызначылі мяне.

НА ДЫРЭКТАРСКАЙ ПАСАДЗЕ

— І з чаго вы пачалі дзеянні, што прывялі да адкрыцця тры гады таму новага канцэптуальнага музея і да леташняга гучнага святкавання юбілею УНОВИС?

— Па-першае, з барашчы для сам гэты гістарычны будынак Народнага мастацкага вучылішча, які належаў Міністэрству архітэктуры і будаўніцтва. Я хацеў справу з рэканструкцыяй нарэшце зрушыць з мёртвай кропкі. А ўявіце, было ж такое, што нам на зіму адключалі ашпаленне — і помнік архітэктуры стаў без вады і з разарванымі батарэямі: я лётаў як вар'ят, каб справіцца з бядою. Увогуле, у тая часы я ў розных кабінетах практычна «танцаваў з бубнам», каб нечага дабіцца. І паўсюдна рассылаў канцэпцыю новага музея, якую мы прымалі і прадумалі з выкарыстаннем актуальнага сусветнага вопыту: аднаўленне гістарычнай планіроўкі і стварэнне такога нарматыўнага музея, музей-распавяду.

«Чырвоны дом».

Канцэпцыя была гатовая к 2012 году, але што далей, каго яна цікавіла? У мяне на той час не было ніякага аўтарытэту, я не меў доступу да высокіх чыноўнікаў. І вось пры дапамозе мастака Віктара Альшэўскага, які тады быў дырэктарам мінскага Цэнтра сучасных мастацтваў, мая канцэпцыя трапіла да міністра культуры, ён і запустіў працэс: музей быў унесены ў гарадскую інвестыцыйную праграму на наступны год, падключыліся віцебскія абласныя і гарадскія ўлады, і яшчэ за пяць гадоў да даты быў падрыхтаваны дакумент пра святкаванне ў Беларусі 100-годдзя УНОВИС!

— Але ізноў жа вам самому давялося вырашаць, як зладзіць вялікае свята ў Віцебску — з мноствам замежных гасцей, з навуковай кан-

ферэнцыяй, перформансамі і міжнародным розгаласам.

— Так, грошай на гэта ўсё не выдзялялася. А я ўжо ў Нью-Ёрку на адкрыцці выставы «Шагал. Малевіч. Лісіцкі» пазнаёміўся з роднымі Шагала, Малевіча, Хіцкеля, з іншымі. І яны ўсе горача віталі ідэю свята. І што было рабіць? Тады мы з Цэнтрам беларуска-яўрэйскай культурнай спадчыны звярнуліся да кампаніі А1, і ўсё атрымалася. Гэтую гісторыю ўжо ўсе ведаюць, канешне, яшчэ раз падзякую людзям, што дапамаглі. А яшчэ я вельмі хацеў прывезці ў Віцебск з Санкт-Пецярбурга карціны Малевіча, але Рускі музей не пайшоў нам на сустрэчу.

МУЗЕЙ ГАТОВЫ, МАТРЫЦА ПРАЦУЕ

— Вы трохі незадаволены кжаце, што цяпер у Віцебску з вас робяць героя. Хочаце неяк знізіць градус пафасу?

— Проста многім здаецца, што вось нічога не было, а тут прыйшоў я і ўсім расплюшчыў вочы. (смях) Насамрэч гэта ўсё не так: людзі не ведаюць, як доўга ў часе была расцягнутая ўся гісторыя, як многія і да мяне і са мной нешта рабілі, рыхтавалі глебу. Проста я прайшоў да мэты найбольш кароткім шляхам. Да таго ж, у Віцебску наш Цэнтр удзельнічае ва ўсіх праектах, сам многае арганізоўвае, заўсёды ў гучых падзеях.

Але гэта цяпер, па прашэсці часу, усё выглядае так беспроблемна, а за кадрам застаецца тое, у якой страшнай сітуацыі я быў перад самым урачыстым адкрыццём

— Свайму сыну-школьніку я абяцаў, што як толькі зраблю музей, то займуся чым-небудзь іншым, і тады на сына з'явіцца больш часу. І цяпер ён мяне папракае, бо я жыў і жыў у вельмі жорсткім рытме. Але думкі такія сапраўды ёсць — музей гатовы, матрыца працуе. І ўвогуле я хачу, каб музеём займаліся маладыя — а яны ў нас энергічныя, прыгожыя, разумныя, амбіцыйныя. А ў мяне яшчэ многа іншых ідэй і праектаў. Напрыклад, мне хочацца, каб палобных мастацкіх кропак у Віцебску была не адна, а многа, — і я над гэтым працую. Мастакоў трэба падтрымліваць, бо ў Віцебску з ім проста бяда — старэйшыя альяходзяць, маладзейшыя з'яджаюць. А яшчэ я ізноў захапіўся педагогікай і рознымі праграмамі анлайн-адукацыі, рыхтуем таксама праект па мастацкай адукацыі для дарослых. Урэшце, і як мастак я яшчэ многага не здзейсніў, не зрабіў, бо ўсё часу не было.

МОЖНА ПАРАЎНАЦЬ З ХОКУ

— Пра вас як пра мастака мы і не пагаварылі, за грамадска значымі падзеямі ваша ўласная творчасць дык і нячаста трапляе ў цэнтр увагі. Вы ў першую чаргу графік?

— Карані маёй схільнасці да графікі трэба шукаць, мабыць, у дзяцінстве — бо ў Казахстане ў мяне не было фарбаў, у лепшым выпадку аловак і шарыкавая ручка. Цяпер я, канешне, працую і з акрылам, і з акварэллю, і з алейнымі фарбамі, маляю і маленькія карціны, і вялікія. Але ў мастацтве мне заўсёды хацелася знайсці нешта выключна сваё, знайсці сваю пастычку: гэта ўвогуле для мяне самае галоўнае — знаходзіць новыя пластычныя рашэнні. Я пастаянна маляю, прычым у самых нечаканых месцах і сітуацыях, у мяне гэта проста фізіялагічная патрэба. Быў перыяд, калі я вельмі многа сэнсаў і вобразаў вводзіў у карціны, але пасля вылучыў галоўнае — пошук пластыкі. Можна правесці паралель з хоку, калі напісаў тры радкі і досыць — галоўнае, якія радкі. Многія мае работы, як я кажу, «не для ляннівых» — іх трэба разглядаць, і прыкладаль для гэтага некаторыя намаганні. З камерцыйнага пункту гледжання яны, канешне, не хадавы тавар, бо не могуць выконваць інтэр'ернай ролі. Хаця — ёсць знаўцы, аматары. У Германіі, напрыклад, у аднаго калекцыянера ўсе сцены ў кватэры завешаны маймі работамі, і ён захапляецца тым, што кожны дзень можа ўбачыць у іх нешта новае. Хочацца больш часу і намаганняў ададваць менавіта сваёй творчасці, вельмі хочацца маляваць. Спадзяюся, так і будзе.

Эмпатыя да пакутаў зямлі

Мастацкі погляд на Чарнобыльскую трагедыю праз 35 гадоў

Здаецца, у Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў з'явілася смелая і добрая традыцыя — штогод ладзіць вялікі праект на сур'ёзную і важную для ўсіх беларусаў тэму. Летась у фокусе ўвагі апынулася Другая сусветная вайна. А сёлета, роўна за месяц да 35-х угодкаў аварыі на ЧАЭС, у НЦСМ адкрылася выстава «Чарнобыль. Эфект спячага». Ад многіх іншых юбілейных арт-падзей яе адрознівае адмысловы куратарскі падыход. Замест звычайнай на публіцыстычнай ілюстратыўнасці тут лейтматыў зусім іншы — грунтоўнае ды перадузятая даследаванне. І калі гісторыкі імкнуцца выявіць новыя факты або зняпраўдзіць старыя, аб'ект цікавасці сучасных мастакоў зусім іншы — не самі падзеі, але іх адлюстраванне ў сувяздасці.

Фрагмент экспазіцыі.

Ілья СВІРЫН

Эфект спячага — гэта не метафара, а паняцце з псіхалогіі, якое характарызуе пэўныя асаблівасці ўспрыняцця інфармацыі: праз нейкі час тыя звесткі, якія раней уяўляліся фэйкавымі, пачынаюць здавацца праўдзівымі. Як лічыць куратары праекта Дзіна Даніловіч і Вольга Рыбчынская, гэта актуальна і ў дачыненні да падзей красавіка 1986-га: «Праз 35 гадоў вакол чарнобыльскай тэмы працягвае працаваць эфект скажэння прасторы і часу». Сведчаннем таму — хаця б шматлікія камп'ютарныя гульні на чарнобыльскую тэматыку або камерцыйныя туры ў Зону для прагных на пікантныя адчуванні «гурманаў».

Досыць смелы куратарскі ход — спалучэнне пад адным дахам уласна арт-праектаў і дакументальных здымкаў з Беларускага дзяржаўнага архіва кінафатадакументаў. Гэта рэпартажныя фота, якія фіксавалі падзеі па гарацых слядах. Адпаведна, градус суб'ектыўнага аўтарскага бачання тут зменшаны бадай да нуля — што, аднак, робіць здымкі яшчэ больш уражальнымі. Зафіксаваныя імгненні (і асабліва побыт, паўсядзённасць — накітатт калектываўнага партрэта ліквідатараў у абавязковай пасля працоўнага дня лазні) даюць нам магчымасць непасрэдна дакрануцца да тых падзей.

Своеасаблівы кантрапункт — серыя Сяргея Кажамыкіна «Фантомныя адчуванні», якая ўжо стала класікай беларускага фотамалэрнізму, інтравертнага і нават умерана салітэчнага. На белы куб, які ў галерэйнай практыцы лічыцца сінонімам чыстага аркуша, праектуюцца размаітыя выявы. Праз аптычныя скажэнні, рандомнасць выбару і адсутнасць усялякіх тлумачальных «цэтлікаў» досыць цяжка зразумець, адкуль гэтыя фота былі ўзятыя — і навошта. Яны бязладна спалучаюцца паміж сабой — як бывае на памежжы сну і явы.

Тым не меней, аднекуль табе зраўмела, што ўсё гэта — пра мінулае і характар яго рэканструкцыі ў межах канкрэтнай свядомасці.

Да візуальнага шэрагу цудоўна дапамоўваецца аўдыяльны. Саўнд-дызайнер Дзмітрый Ладзеса ака Аорта працуе з «палівымі запісамі» — звычайнымі гукамі, запавячанымі з рэальнага асяроддзя.

Аднак дзякуючы камп'ютарным праграмам і творчаму ўяўленню яны трансфармуюцца да непазнавальнасці ды ператвараюцца ў абстрактную электронную музыку. У далёкім кантэксте такі творчы метада можа ўспрымацца і як свайго кішталту метафара стаўлення чалавека да рэальных падзей і фактаў.

Сваё месца на выставе знайшоў і яшчэ адзін «старажыл»: праект Гіра Саўчанкі. Аўтар малюе сітуацыю, калі патак сонечнага святла ўжо не з'яўляецца перманентным — як мы прызвычаліся. Насуперак уяўленню дакладных навук, гэта прыводзіць не да поўнага скону звычайнай нам рэчаіснасці, але толькі да пэўных аптычных эфектаў: «Карціна свету міціль... Нягэўнасць узрасце». І да часу мы гэтага нават не заўважаем. А потым рэальнае бачанне ўсё болей замяшчаецца штучнымі вобразамі, сфармаванымі нашай свядомасцю.

Псеўдадакументальны арт-праекты здзіўляць ужо перасталі — іх апошнім часам развівалася ў нас багата. Адпаведна, прыспеў час паразважаць пра своеасаблівыя законы жанру «мак'юментары», пра тыя крытэрыі, якія робяць мастацкую фальсіфікацыю ўдалай. А ў якасці добрага ўзору шалкам прыдатны «Архіў палкоўніка Снегавага», які «адкрылі шырокай публіцы» Дзіна Даніловіч і Андрэй Кузьмянок.

Тэма «смажаная» — анамалія з'явы ў Зоне. Сюжэт з адшуканнем нейкіх X-files, што тояць сенсацыйныя звесткі, у жанры «мак'юментары» бадай кананічны. Але і ён можа стаць добрым «палівам» для выкшталцонага выявавання. Гартуючы чорна-белыя фота (хочацца верыць, рукі шкаўных дышматлікіх гледачоў неўзабаве дадалуць ім патрэбны эфект зашмалыванасці), ты бачыш паўтэрэіны аўтараў — у прамым сэнсе, бо адной з нібы выяўленых анамалій становіцца менавіта левітацыя.

Інтэрнэт не пахаваў кіно, кіно не знішчыла тэатра, відэа — фатаграфію, фатаграфія — жывапіс, і гэтак далей. Виртуальная рэчаіснасць не скасавала прадметны свет. Па-ранейшаму жыве і трыяда "Жывапіс — Скульптура — Графіка", а ў ёй, на маю думку, хай даруюць мне жывапісцы і графікі, дамінуе сярэдні чынік. Бо гэта мастацтва, аздабляючы грамадскую прастору, наўпрост звяртаецца да людзей з гарадскіх плошчаў і іншых кропак эмацыйнага прыцягнення.

Пётра ВАСІЛЕЎСКІ / Фота Тацяны МАТУСЕВІЧ

Фэст, фэст, фэст...

Гэта калі пра скульптуру манументальную. Але ж трэба браць да ўвагі тую акалічнасць, што манументальная пластика грунтуецца на пошуках і эксперыментах у пэўным сэнсе самаадаптаваў станковай скульптуры. Хаця б таму, што кожны скульптар, нават робячы стагулку, закладае ў яе патэнцыял манумента і марыць пра тое, каб гэты патэнцыял быў калі-небудзь рэалізаваны.

Зараз у Мінску адбываецца фестываль скульптуры нацыянальнага маштабу. Ён адольвае самую важную экспазіцыйную плошчу сталіцы — Палац мастацтва. Нацыянальна-цэнтр сучаснага мастацтва, выставачная зала "Акадэмія", Нацыянальны гістарычны музей, Арт-гасцініца "Высокае месца", галерэя "Акадэмія", мемарыяльны зал Анатра Бембеля ў офісе Беларускага саюза мастакоў, Музей-майстэрня Зіра Азгура, Галерэя Леаніда Шчмалява, галерэя "Мастацтва". Прадстаўлены ўсе відомыя майстры беларускай пластыкі, магчыма, запліць дзялог з публікай атрымаў і малады творцы. Такі панарамны агляд нас упершыню, але і ў гэты прычыны падзя надзвычайнай.

Калі каротка пасумаваць уражанні ад згаданых выстаў; за беларускую скульптуру не сорамна. У гэтым вы можа-

це пераканацца, зладзіўшы шпашыр па экспазіцыйны фэст. Шпэсць у лабчанага вамі на выставах, з часам, безумоўна, стане манументальным аб'ектам і паспрыяе эстабляцыі новай грамадскай прасторы.

P.S. У далатак да зменных экспазіцый фэсту можна наведаць і відомую ў сталіцы пастаную выставу скульптуры. Я кажу пра майстэрню народнага мастака Беларусі Івана Міско. Гэта дзючая творчая майстэрня і аліччавоса адзін з філіялаў Музея гісторыі Мінска. Значнае месца ў творчасці скульптара займае тэма асваення космоса. Так што найрададні Міжнароднага дня касманавітыкі патрапіць у майстэрню-музей Івана Міско — гэта як у космасе пабываць.

Асалода пошуку, натхнення і знаходак

"Не дабаўляць гадоў жыцця, а напаўняць жыццём гады" З афарызмаў Уладзіміра Церабуна

Гэтыя словы належаць члену Беларускага саюза мастакоў, заслужанаму дзеячу мастацтваў Рэспублікі Беларусь, ганароваму грамадзяніну Сморгоні, лаўрэату прэміі Ленінскага камсамола Беларусі, беларускаму скульптару, графіку, мастаку Уладзіміру Церабуну. 11 красавіка наш відомы зямляк будзе адзначаць 75-гадовы юбілей. Напярэдадні гэтай даты мы сабралі афарызмы, якія належаць Уладзіміру Васільевічу і, дзякуючы ім, пастараліся зрабіць гэты нарыс.

"Матэрыяльна не дахоп у сям'і падтуркоўваў нас, дзядзь, змайсі багачце ў сабе".

Уладзімір нарадзіўся ў шматдзетнай сям'і, ён быў самым малодшым, шостым дзіцём. Жылі небагата. Пацак прыгожых не мелі. Таму з раняга дзяцінства хлопчык нешта прадумваў, майстраву сваімі рукамі: верталёты, ракеты, караблі, плоскія і каробчатыя змеяў... А аднойчы разам з братам Юрасём

"Аляксандр Дзюрга стаў для сморгонскіх дзядзек сапраўдным Макаранкам".

Сарод шматлікіх выхаванцаў няўраўнаважанага смаргонскага педагога Аляксандра Дзюргі быў і Уладзімір Церабун. Не толькі на Уладзіміра Васільевіча, але і на відомую колькасць смаргонскіх дзядзек

Скульптурная кампазіцыя "Клякатуна" буслоў.

цэй гэты чалавек аказаў вялікі ўплыў. Дзюрга стварыў першы ў Беларусі народны цымбальны аркестр і аркестр народных інструментаў. Сам пісаў музыку і распранавяў асабістую сістэму навучання ігры на струнных інструментах. Быў відчымым фатаграфам. У кожнай смаргонскай сям'і

былі фотадымкі Дзюргі (у некаторых цэлыя альбомы), якія ён бісплатна раздаваў. Аляксандр Ансімавіч навучыў Валодзе Церабуну граць на цымбалах, домры, кантрабасе і балалайцы, а гітары, фартэпіна, акардэон хлопцэ змог асвоіць самастойна. Аднойчы

Ужо на трэцім курсе да маладога скульптара прыйшла першая творчая перамога. Ён выйграў конкурс на стварэнне мемарыяльнага комплексу "Дальна", аб'ювеным спрод студэнтаў. Яго праект быў прызнаны лепшым. Работа стала дыпломнай. Пачынаюцца скульптура "Дальна" дала магчымаць атрымаць ладу м "адзнакай" іна год рае прэмію Ленінскага камсамола БССР. "Урчулі мне яе разам з "Песнярамі", гэта я ўдалкадзію пра той вялікі ўзровень, якога трэба было дасягнуць, каб атрымаць прэмію, — кажа Уладзімір

Церабун, — матэрыяльна я не пабагацеў, але "Дальна" стала мне добрым трамплінам у мастацкае жыццё. Праз чатыры гады мяне прырылі ў Саюз мастакоў".

Пасля інстытута Уладзімір размеркаваўся ў Гродна, дзе працаваў 27 гадоў, сем узначальваў абласную арганізацыю Беларускага саюза мастакоў. З 2001 па 2015 жыў і працаваў у Мінску. Са сталіцы вярнуўся на малую радзіму — у Сморгонь. Тут, у іхім райцэнтры, і дагэтуль працягвае відомы беларускі скульптар.

"Каб паціскаць, трэба прамацаць. Натхненне не прыходзіць да гульняў".

Уладзімір Васільевіч цытуе мастака Ільо Ратіна: "Так застане натхненне гэта, па сутнасці, узаагарада за катаржну працу". А вось што напісаў пра майстра Аляксандра Ларыёнаў, знакаміты мастак, скульптар, педагог: "Церабун забягае слова "натхненне", аддаючы перавагу "працы". Ён

не чакае набіснай інспірацыі. Праца кожнага дня — вымова яго творчых набыткаў".

І гэтыя словы паўтарае не раз Уладзімір Церабун: "Натхненне прыходзіць менавіта пацэ працы. Таму калі не працуе, дарэмна чакаць натхнення. Я ўсё жыццё шмат працаваў, ад гэтай, магчыма, пакутавала сям'я, але мастацтва патрабуе таго ахвяры. Варта алуваць, што гэта тваё, што ты займаешся любімай справай. Калі я пераглядаю сваю твор-

(Заканчэне. Пачатак на старонцы 7)

Проста байка або, скажам, змантравы відарыс сённяшняга глядача ўжо не ўразіць: такога добра багата і ў "жоўтым" Сёніве. Але зусім іншай справай — рэчышчы доказы, якія можна нават

Эмпатыя да пакутаў зямлі

памапаць. Старая архіўная шуфляда, атленне, як быццам выяўленае на месцы знікнення аўтобуса з людзьмі, а яшчэ — кветка, якая на зымку адлюстраваная ў пацёце. Зразумела, кветка тая самая.

А паколькі ў адной з суседніх залаў можна зусім не такіх пазыччых, як палёт рэчыва і людзей — глядач на сваім досведзе адчувае тую тонкую мяжу паміж дакументам ды фальсіфікацыяй. І становіцца больш пільным.

Адразу насяражованай, калі на фота, чый негатыў быў нібыта знішчоны ў Прыпілі (адпаведна, яно зробленае да красавіка-86), іх тваё вока заўважае магнісічкі на ядлоўні. Зрэшты, праект японца Казумі Абары зусім пра іншае. Спалучаючы відарыс банальных кватэрных ітэр'ераў, прасякнутых неадчымным, але забой-

Эмпатыя да пакутаў зямлі

чым радзёактыўным уздзеяннем, і гісторыю драматычнага лёсу канкрэтнай дзюччыны, якая ад радзійных паіярпела, мастак імкнецца правяіць тую наступствы катастрофы, якіх няўзбярэным вокам не пабачыш. Бо памятны яшчэ з 80-х стэрэатып "Радзійныя не відаль, дык, значыць, яе няма" досл'ю не стаў анахронізмам.

Калі праект японскага аўтара называецца Экспрозе (што адначасова можна перакласці як "апраменьванне", і як "выкрышчэнне"), а фотасерыі Святланы Станкевіч "Ліквідцыя" мы бачым адваротны працэс — "затхненне". Гэта адназначна раскрывае іх з'яўленне іх аб'екты вызначаны дакладна, і тут няма ніякай фікцыі. Але канкрэтны адрэс на фота гудзююша, нібы трапляючы ў тыман звалішчы.

Як жа выйсці з гэтай тыману? Як можна шчыра і выглядае інсталяцыя, у

гэта тое, што прыпомніў. Дарэчы, у Сморгоні ўстаноўлена восем яго работ. Асобна можна гаварыць пра 40 нэрэалізаваных праектаў.

У 2014 годзе вышэйшопунакаляровы, добор акасі альбом "На хвалях часу", у якім сабрана багата спалчпына таленавітага зямляка. "У сваім мастацтве імкнуса да сімвала. Не хачу проста адлюстравваць тое, што адбылася, а прапалагорыо хачу загарываць пра тую і іншую трагедыю, гэтым зачэпіць чалавека, прымушыць задумацца".

"Калі займаецца чымсьці, трэба рабіць гэта даканала".

Колькі на рахунку Уладзіміра Церабуна работ? Ён і сам гэтага не ведае. Далека аднаго года 32 творчыя манументальнага маштабу. Устаноўлены яны ў розных кутках Беларусі. Увогуле, ён майстар шматпартны. Праваў іграз эксперыментаў і выкалаты з металу, у скульптуры з мазікай, у кампазіцыі са шкля, керамікі і металу, у круглай і рэльефнай скульптуры, пакойні заікаваўся графікай, акварэлю, алейным жывапісам. Творца называе лічбу "2000" і тут жа ўдакладняе:

да захаплення яе гармоній, спевамі і мелодыяй, даючы мненню асалоу пошуку, натхнення і знаходак, — піша аўтар у прадмове да сваёй кнігі-альбома. — Галоўнае для мяне — знайсці гармонію прыроды, прыгажосць спалучэння фарбаў, каб усё разам вабіла і сарвала сэрца, каб людзі, хоць на хвілінку, забяліся пра смаргоні і ваібоеры".

Уладзімір Васільевіч імкнецца пакінуць памяць у кнігах не толькі пра сябе. Ён стаў ідэйным натхняльнікам для стварэння відчымай "Дзюргата" (2020) і "Трохалева" (2021), зрабіў матэрыяльна ўнёсак, каб гэтыя кнігі пабачылі свет.

"Ініцыянае — застацыя. Улічываць, наззі, жывіцца...".

І ўжо відомо, што да свайго 75-годдзя Уладзімір Васільевіч выпустыць альбом акварэляў "Хвіліны творчага натхнення".

"Для гэтай кнігі з некалькіх соеней работ я адбраў невялікую колькасць. Захаче сабраць пад адну колічку тое лепшае, што выйшла з-пад майго пэндзіа, што гады выхоўвала ў мяне творца, даючы выліваю рэдацыі ад усхвалення прыгажосці беларускай прыроды,

"І гэта не толькі лейтэматычны кнігі. "Хвіліны творчага натхнення", але і ўсёго жыцця Уладзіміра Церабуна.

"Цаніць кожны міг жыцця" — гэта не толькі святары і псіхалогі, мудрацы і філосафы. Гэтым прадвідам кірчэша і юбілар.

Галіна АНТОНАВА Сморгонь

Вясна... Гадоў колькі таму, калі з'явіліся на галінках пупышкі, выбраўся ў першую пасля абрыдлай зімы камандзіроўку. Дзесьці перад ўёмам маршрутка спынілася на "перакур". Выбраўся на нясмелае пакуль сонейка і я, пакаштаваў паветра і — адкінуў цыгарэту. Такім неймаверным водарам шыбанула вясна, што жаданне жыцця падалося адзіным шчасцем у свеце. Зноў хачу ў такую камандзіроўку. І для таго яшчэ, каб пераканацца ў правільнасці слоў нядаўняй маёй тэлефоннай суразмоўцы — загадкава сектара пазастацыянарнага абслугоўвання насельніцтва, якая запэўнівала, што з мабільным клубным абслугоўваннем ў яе ў раёне — ніякіх праблемаў. Праўда, па словах гэтай упэўненай жанчыны, сезон аўтаклубнага шчыравання пачынаецца з красавіка (зіма, відаць, — час адхлання). А ў асобна ўзятую вёску перасоўная ўстанова трапляе раз у год (для таго, каб перыядычнасць наведвання аддаленых паселішчаў была часцейшая, запэўнівае загадчык, да справы падключоўца сельскія клубы, у якіх таксама ёсць зона вясковага абслугоўвання). Вось, маўляў, і атрымліваецца, што праца аўтаклуба пры пэўных умовах не вымагае асаблівых высілкаў і не мае асаблівых праблемаў. Гэтая выснова выклікае ў мяне шмат пытанняў, таму цягам года вернемся да яе яшчэ не раз. А пакуль на старонках "К" друкуецца артыкул Валянціны Валчковай з Магілёўскага абласнога метадычнага цэнтру пра дзейнасць аўтаклубаў вобласці (стар.11). Гаворку аўтарка вядзе і аб праблемных пытаннях. Як вядома, вырашаць іх даводзіцца толькі тым, хто сумленна працуе. А зараз — агляд культурніцкіх падзей у рэгіёнах.

Гурочки з Нізаўскай бочкі

Яўген РАГІН

Вялікі дзякуй Людміле Цвірко — загадчыку аддзела культуры на-дасугавы дзейнасці Уздзенскага раённага Дома культуры! Людміла Казіміраўна імгненна адгукнулася на маю рэпліку, што даўно не было навін са слаўнай Узды. Між тым, 27 сакавіка ў раёне прайшоў раённы фестываль гумару, прысвечаны 125-годдзю з дня нараджэння народнага пісьменніка нашай краіны Кандрата Крапівы. Паколькі вёска Нізюк, дзе нарадзіўся Кандратавіч, пераўтварылася за апошні час ў дачны пасёлак, дык мерапрыемствы ладзіліся ў клубнай установе бліжэйшага і яшчэ актыўнага паселішча Прысынак. "Падчас фесту, — піша Людміла Цвірко, — можна было сфатаграфавана з персанажамі баек Крапівы. Тэатрылізаваная дзея называлася "Кандратава хата запрашае на свята!". Тут сабраліся гумарысты з усяго раёна. Хто байкі чытаў, а хто стаяў ды на гармоніку граў. Можна было паказаць адмысловымі гурочкамі з Нізаўскай бочкі ды кваском з крапівы".

Прыдумаш цікавае мерапрыемства — гэта амадь як верш пра любоў напісаць. Пра любоў да гледача і слухача. У Свіслацкім раёне, да прыкладу, пастараліся ў Навадворскім сельскім клубе адбыўся раённы конкурс "Я — сялянчанка". У ім бралі ўдзел прадстаўніцы пяці сельсаветаў. Кожная аформіла выставу сваіх любімых страў. А быў яшчэ конкурс віза-прэзентацый "Жыву ў вёсцы і гэтым ганаруся". А потым жанчыны спявалі, танцавалі і чыталі

вершы. Лепшай аднадушна прызнана супрацоўніца Поразаўскага сельскага савета Людміла Сабірава. Ёй дастаўся і прыз глядацкіх сімпатый. Во як трэба вёску любіць! Чарговая свіслацкая фішка — тэатрылізаваная дзея "Сакавішча Катавасія". У Грынкавіцкім сектары культуры і дасугу сабраліся і людзі, і "кацейкі" (менавіта так называлі любімых котак мясцовыя метадысты). Усе разам танцавалі пад песню "Пра чорнага ката". Пулоўная інфармацыя! Мая б воля, я б пра катую пастаянна пісаў. Дома мяне чакае бела-чорная чатырохголавая каціха, якую сын назваў у гонар футбольнай каманды — "Чэлсі". Як па мне, дык мой звярок — проста Дуся. Яна — мой галоўны абярэг.

Неяк атрымалася, што шэраг сённяшніх пісьмаў — пра брэндавыя акцыі. Адна з іх — свята "Тэатральныя сустрэчы" ў Трабах Іўеўскага раёна.

З аддзела метадычнай работы мясцовага цэнтру культуры і дасугу паведамляюць: "Чаму менавіта Трабы? Ды таму што тут даўно і плённа дзейнічае народны драматычны калектыў "Вячоркі". На тэатральнай сцэне вызначыліся і аматарскі дзіцячы тэатр "Спадарожнік" з Трабаў, драматычны калектыў з Іўеўскага ЦК і з аэрагарадка Суботнікі, лялечны тэатр з аэрагарадка Гераньчы".

А ў Ваўкавыскім раёне добрай традыцыяй стала правядзенне раённага агляду-конкурсу аматарскай творчасці "Беларусь — мая песня". "Свае канцэртныя праграмы, — распавядае загадчык аддзела па правядзенні культурных мерапрыемстваў Ваўкавыскага раённага цэнтру культуры Ларыса Ланіна, — прэзентавалі творчыя калектывы ўстаноў сярэдняй адукацыі раёна. Жагравая шматлінасць

- На здымках:
- 1 Удзельнікі тэатрылізаванай дзеі "Кандратава хата запрашае на свята!"
  - 2 Елкаўская сельская бібліятэка: дзеці майструюць домкі для птушак.
  - 3 "Тэатральныя сустрэчы" ў Трабах.
  - 4 Шчучын: пераможцы конкурсу "Кнігалюб" падчас Тыдня дзіцячай кнігі.
  - 5 Агляд-конкурс аматарскай творчасці "Беларусь — мая песня": добрая традыцыя па-ваўкавыску.

стала ці не традыцыяй. Музыка, эстрада, арыгінальныя жанры дапамагаюць адідукаваць таленты і выкарыстоўваць іх з агульнай карысцю".

Магілёўскі абласны метадычны Цэнтр народнай творчасці і культурна-асветнай работы здзіўляе сур'езнасцю сістэмнай дзейнасці. Вядучы рэдактар устаноў Крысціна Башарымава распавядае пра чарговае маштабнае мерапрыемства: абласны семінар-практыкум для кіраўнікоў калектываў, што працуюць у жанры народнай песні. Ладзіўся ён у Магілёўскім абласным

цэнтры народнай творчасці. Удзельнікі абмяняліся досведам працы і ідэямі, а таксама — метадыкамі папулярызаваных беларускіх народных песень, традыцыйнага фальклору і вярнянтамі захавання і развіцця мясцовых выканальніцкіх традыцый. Гаворка ішла і аб падтрымцы самабытных спевакоў і творчых калектываў. "У вобласці тры спеўныя традыцыі ўнесены ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў Беларусі, — піша Крысціна Башарымава. — Гэта песенная спадчына вёсак Галавенчыны Чавускага, песні вясельнага і хрэсьбінага аб-

радаў Парышына Горацкага, вясельныя песні вёскі Кліп Хоцімскага раёнаў. Вельмі важкі паказчык. Так што шматлікія майстар-класы вельмі арганічна дапоўнілі семінарскія заняткі".

Наталія Анашкевіч — класны кіраўнік 8 Б класа Лідскай сярэдняй школы № 11 — становіцца нашым сталым пазаштатным аўтарам. Дзякуй за павагу! Вось пра што распавядае спадарыня Наталія: "Турэтычныя маршруты нашых вучняў прайшлі праз Навагрудак, Дзятлава, Слонім, Іўе, Ашмянны, Сморгонь, Астравец. Чарговае падарожжа прывяло ў Гродна — маладзёжную сталіцу краіны 2021 года. Мы пабывалі ў музеях, зрабілі нешы іпацыр на старадаўніх вулчак, наведвалі храмы". Культурная актыўнасць, вартая грунтоўнага пераімання ў іншых рэгіянальных установах адукацыі.

Палац культуры Ліды стаў цэнтрам правядзення адкрытага рэгіянальнага фестывалю-конкурсу дзіцячай аматарскай творчасці "Крышталны чаравічак-2021". Сёлета ў конкурснай праграме было заяўлена 40 нумароў. Усе ўдзельнікі прадэманстравалі дастатковы ўзровень артыстызму і выканальніцкага майстэрства.

Яцпер — пра справы бібліятэчныя. Вы ведаеце, што ў краіне існуе Школа творчага ўдасканалення, развіцця моладзі ("Штурм")? Між тым галоўным каардынатарам яе дзейнасці і яе кіраўніком выступае Бярэзінская раённая бібліятэка. "Штурм", па словах загадчыка аддзела маркетынгу і кіраўніка згаданай школы Тамары Круталевіч, распачаў дзейнасць падчас вясновых вакацыяў. У складзе новага фарманвання — вучні гарадскіх і сельскіх школ. Галоўная мэта — творчае самарэалі-

зачыя. Гэта, як сцвярджае аўтарка ліста, не бяскрылае эксперыментатарства, а жывая справа. Хацелася б вершы!

Ушанаванне пераможцаў конкурсу “Кнігалюб” албылося падчас Тэдня дзіцячай кнігі, што ладзіцца ў **Шчучынскай** дзіцячай бібліятэцы. Пра гэта паведаміла бібліятэкарка ўстановы Ганна Карповіч. У маім дзіцстве такіх конкурсаў не было. Шкада!

Агляд кніжных навінак наладзіў у **Казлоўшчынскай** гарпасяляковай бібліятэцы. Загадчыца ўстановы Людміла Хілімончык пераконвае, што такія выставы спрыяюць актывізацыі чытання. Цалкам з гэтым згодны! У час майёй маладосці пра новыя паступленні бібліятэкаркі паведамілі толькі самым актыўным чытачам. І гэты сакрэт ніхто не выдаваў.

Бібліятэкар па сувязях з грамадскасцю аддзела бібліятэчнага маркетынгу **Астравецкай** раённай бібліятэкі Вольга Заянчкоўская піша пра выхавальную ролю кнігі. Па яе словах, шмат у гэтым кірунку зрабіла Вольга Багдановіч, якая працуе ў бібліятэцы аграгарадка **Міхалішкі**. Дыямі яна запрасіла вучняў мясцовай школы на правую віктарыну. А раней былі мерапрыемствы, прысвечаныя абаронцам Айчыны, хатынскай трагедыі.

Магістр гістарычных навук і краязнаўца Андрэй Струнчанка напісаў, што споўнілася 170 гадоў з дня нараджэння гісторыка, краязнаўцы, археолага і грамадскага дзеяча Аляксея Сапунова, жыццё якога непарыўна звязана з Прыдзвінскім краем. Пэўны час ён жыў у фальварку **Кахоўка**, што знаходзіцца непадалёк ад **Мазалава**. З гэтай нагоды ў Мазалаўскай сельскай бібліятэцы ладзілася выстава літаратуры, прысвечаная Аляксею Парфёнавічу. Прайшла і вечарына.

Лідская гарадская бібліятэка № 4 падрыхтавала рэтра-сустрэчу “Стары патэфон”. На мерапрыемства запрасілі людзей з абмежаванымі фізічнымі магчымасцямі. Бібліятэкар аддзела бібліятэчнага абслугоўвання Лідскай раённай бібліятэкі імя Янкі Купалы Кацярына Сандакова запэўніла, што чытачы мелі магчымасць вярнуцца ў сваю маладосць і адпачыць душой.

Ёсць у **Зэльвенскім** раёне **Елкаўскай** сельскай бібліятэцы. Тут, піша Вольга Камякевіч, прайшла выстава-канструктар. Дзеці мелі магчымасць майстраваць домкі для птушак. Шпакі засталіся задаволенымі.

Пшыце пра цікавае і здзіўляльнае!

Сустранемся праз тыдзень.

Дайсці да кожнай вёскі

Удзячнае слова ў гонар аўтаклубаў Магілёўшчыны

Ушанаванне перадавікоў жніва.

Калядны абрад “Цягнуць Каляду на дуб”.

Чым жыве сельская глыбінка? Пра гэта смела можна спытаць у загадчыкаў аўтаклубаў. Гэта яны калясяць па ўсіх ваколіцах сваіх рэгіёнаў, ведаюць і чым жыве глыбінка і якія праблемы там ёсць. Іх ведаюць у твар у кожным маланаселеным пункце. Цяпер шмат кажуць пра тое, ці патрэбныя аўтаклубы, у якім статусе ім існаваць як іх называць. Аднак не ў назве справа, сутнасць — у іх місіі.

Хто быў у глыбінцы, той бачыў вочы людзей, якія шчыра радуецца кожнаму, хто зазірэў у іх родную вёску, і запаліў іх вочы радасцю і цяплом. Хто жыў у вёсцы, зразумее, што балюча глядзець, як яны пусцеюць, балюча глядзець і на людзей, якія там яшчэ застаюцца і захоўваюць куткі нашага шчаслівага дзіцства. Але... вернемся да аўтаклубаў.

АМАЛЬ ПЯЦЬ ТЫСЯЧ МЭРАПРЫЕМСТВАЎ

Сістэма абслугоўвання маланаселеных і аддаленых населеных пунктаў узнікла яшчэ ў дзевянацятых гадах, тады з’явіліся першыя аўтаклубы. Яны выконваюць тую ж місію, што і стацыянарныя клубныя ўстановы, толькі з выездам па месцы жыхарства спажываюць іх культурныя паслугі. Працуюць яны па зацверджаным плане, аказваюць тую ж паслугу. Але... Усе іх паслугі максімальна адрасныя. Бо яны дасканала ведаюць сваіх спажываючых паслуг у кожным населеным пункце.

Культурнае абслугоўванне жыхароў аддаленых і маланаселеных пунктаў Магілёўскай вобласці, якія не маюць стацыянарных клубных устаноў культуры, ажыццяўляе 21 аўтаклуб, 20 з якіх з’яўляюцца самастойнымі ўстановамі ў складзе раённых цэнтралізаваных клубных сістэм. Аўтаклубамі абслугоўваецца каля 2000 маланаселеных пунктаў, колькасць населеных пунктаў, якія прыходзяцца на 1 аўтаклуб, вар’іруецца ад 50 да 185 населеных пунктаў. Штогод аўтаклубамі праводзіцца звыш 4500 культурных мерапрыемстваў. Месцам іх правядзення становяцца адкрытыя імправізаваныя сцэнічныя пляцоўкі, дамы сацыяльных паслуг, фермы, палыявыя станы, дамы стараст вёсак і іншы.

Пры гэтым магчымасці аўтаклуба не такія ўжо і вялікія. Яго ўзначальвае загадчык, іншыя штатныя адзінак няма. З тэхнічных магчымасцяў — мінімальнае гукавое абсталяванне і адзін транспартны сродак.

АКАМПАНИЯТАР І КУЛЬТАРГАНИЗАТАР НЕ ПАШКОДЗІЛІ Б

Істотна паўплывала б на якасць аказання культурных паслуг аўтаклуба ўвядзенне ў штатную колькасць устаноў акампаніятара і культурганізатара. Бо спектр дзейнасці аўтаклубаў шырокі і не абмяжоўваецца канцэртнымі праграмамі. Мабільныя клубы не пакідаюць без увагі юбіляраў і сумесна з мяс-

Сацыяльная акцыя “З любоўю да ветэрана”.

овымі сельскімі саветамі арганізуюць іх ушаноўванне. Яны паспяваюць праехаць па ўсіх палях падчас пасяўной і ўборачнай кампаній. Ім належыць ідэя правядзення свят маланаселеных вёсак, свят землякоў, куды з’язджаюцца былыя жыхары не толькі з Беларусі, але і з краін за межамі.

Аўтаклубы з’яўляюцца складнікам агітыгніка “Клопат”, дзейнасць якіх ладзіцца рай-ваканкамамі. Фальклорныя і абрадавыя праграмы, прыверкаванія да святаў і абрадаў нашага народнага календара, заўсёды запатрабаваныя. Жыхары з задавальненнем становяцца іх удзельнікамі. Вельмі часта пасля правядзення такіх мерапрыемстваў у сцэнарый ўносяцца дапаўненні ад жыхароў вёсак, бо многія з іх з’яўляюцца носьбітамі лакальнай традыцыйнай культуры. У полі з’яўляюцца аўтаклубы людзі, змешчаныя ў аддзяленнях кругласутачнага знаходжання, аддзяленнях дзённага знаходжання, цэнтральна-развіваючага навучання і рэабілітацыі, да-

мак-інтэрнатах для састарэлых і інвалідаў, лякарнях сястрынскага дагляду і інш.

ФАЛЬКЛОР ДЫ ТВОРЧАСЦЬ

Збор фальклорнага і этнаграфічнага матэрыялу — яшчэ адзін складнік працы аўтаклубаў. За гады іх дзейнасці ў раёнах сабраны багаты матэрыял пра лакальную культуру, традыцыйныя рамесныя тэхналогіі. Напрыклад, у Клічаўскім раёне на аснове сабранага фальклорнага матэрыялу ў раённым Доме культуры арганізуюцца хараграфічныя вечарыны па навучанні моладзі побытных праграмамі. Адноўлены таксама калядны абрад “Цягнуць Каляду на дуб”.

пераваг цэнтралізацыі клубных устаноў). У такім творчым тан-дэме часцей за ўсё праводзяцца маштабныя культурныя акцыі: творчы праект “Клуб у гасіях у клуба” (Бялыніцкі раён); акцыя “Афганістан — жывая памяць”, аўтаматпрабег па месцах баявой славы (Бабруйскае раён); танцавальна-забаўляльная праграма “Аўта-Дэнс” (Магілёўскі раён); сацыяльная акцыя для ветэранаў “З любоўю да ветэрана” (Клічаўскі раён) і іншыя.

Падчас такіх акцый аказваецца шырокі спектр спадарожных паслуг па аказанні побытавай дапамогі, наведзенні парадку, правядзенні медыцынскіх кансультацый.

А ЦЯПЕР — ПРАБЛЕМЫ

Інфармаванне жыхароў пра прыезд аўтаклуба, узгадненне месца і час правядзення мерапрыемстваў ажыццяўляецца рознымі спосабамі: праз мясцовыя СМІ, праз стараст вёсак. Істотную дапамогу аказваюць старшыні мясцовых сельскіх саветаў, прадаўцы крамаў, аўтакрамаў, супрацоўнікі аддзяленняў паштовай сувязі. Вельмі часта графікі-маршруты аўтаклубаў пры-вязваюцца да графіка выезду аўтакрамаў.

На жаль, дэмаграфічная сітуацыя складаецца не ў бок сельскага жыхара, што прыводзіць да

Святочны канцэрт “Для мілых матуль”.

Каб паўнаватрасна выконваць задачы, якія стаяць перад устаноўкай, каб забяспечыць якасць культурных паслуг і іх разнастайнасць, пры мабільных установах арганізавана работа 30 клубных фарміраванняў: вакальныя і тэатральныя творчыя калектывы, канцэртныя агітрыгалы, аматарскія аб’яднанні традыцыйнай культуры і дасугавай дзейнасці. Два калектывы маюць найменні “народны” — ансамбль народнай песні “Ровеснікі” аўтаклуба цэнтралізаванай клубнай сістэмы Чэрыкаўскага раёна, ансамбль народнай музыкі і песні “Жывіца” цэнтралізаванай клубнай сістэмы Горацкага раёна.

КААПЕРАЦЫЯ

Загадчык аўтаклуба і ўдзельнікі клубных фарміраванняў — гэта асноўны творчы склад, які арганізуе культурнае абслугоўванне.

Пашыраюцца творчыя магчымасці аўтаклубаў за кошт творчых калектываў іншых клубных устаноў раённых цэнтралізаваных клубных сістэм (адна з

аптымізаваных сеткі клубных устаноў, адпаведна, узрастае напружанасць на аўтаклубы.

Калі казаць пра канкрэтныя праблемы, то найбольшая з іх адна — знос транспартных сродкаў устаноў, якія набываліся амаль 20 гадоў таму. Гэта праблема ўвесь час падымалася на розных узроўнях, яе пачулі. У Магілёўскай вобласці за апошнія гады з боку выканаўчай улады стала надавацца больш увагі праблеме абнаўлення аўтакрамаў аўтаклубаў. За кошт сродкаў Магілёўскага аблвыканкома закуплены мікрааўтобусы ў Клімавіцкім і Кіраснапольскім раёнах, за кошт сродкаў раённых выканаўчых камітэтаў — у Чэрыкаўскім і Хоцімскім раёнах.

Гэта стала дзейснай падтрымкай работы аўтаклубаў і надало аптымізму, у тым, што культурнае абслугоўванне дойдзе да кожнага населенага пункта вобласці.

Валянціна ВАЛЧКОВА,
начальнік аддзела
Магілёўскага абласнога
метадычнага цэнтра
Фота з архіва цэнтра

Партрэт Максіма Багдановіча, выкананы Уладзімірам Караткевічам.

1 красавіка ў Літаратурным музеі Максіма Багдановіча прайшла прэзентацыя мастацка-дакументальнай выставы "40/40". Мерапрыемства было прымеркаванае да саракагоддзя з дня стварэння музея.

Антон РУДАК /
Фота аўтара

Удзельнікі прэзентацыі.

Алесь Бачыла, які звярнуўся ў Цэнтральны камітэт Камуністычнай партыі Беларусі з прапановай аб арганізацыі музея паэта яшчэ ў 1971 годзе. Як бачым, абмеркаванне гэтай ідэі і шлях да яе рэалізацыі занялі доўгія дзесяці гадоў.

Аб станаўленні маладой музейнай установы распавёў яе першы дырэктар — вядомы літаратар Міхась Пазнякоў. Ён прыгадвае, як усведамляў, што арганізацыя музея — справа цяжкая, але нават не ўяўляў — наколькі. Спачатку ўстанова не

мела ні сродкаў, ні штату, ні будынка. Перш супрацоўнікаў прытулілі ў сваіх памяшканнях Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы. Пачаткі фонду былі закладзеныя, калі ўдалося атрымаць ад сваёй Максіма Багдановіча з Ніжняга Ноўгарада пэўныя асабістыя рэчы паэта — адзенне, кнігі. Цягніком прывезлі нават старую мэблю, абмяняўшы яе на адпаведную новую.

Сярод унікальных артэфактаў, прадстаўленых на выставе, можна пабачыць фрагмент слускага пояса,

Сорак імгненняў Максіма Багдановіча

Скульптура Эдуарда Астаф'ева "У родным краі".

Сямён Дамарад. "Ціхая ноч".

Эдуард Агунювіч. "Яраслаўль. Дом Максіма Багдановіча".

У экспазіцыі прадстаўленыя найбольш адметныя і знакавыя прадметы з фонду за кожны год існавання музея — сорак артэфактаў з 1981 па 2021 год. Агулам жа фонды Літаратурнага музея Максіма Багдановіча складаюць сёння дваццаць адну тысячу адзінак. Хаця па-

чынаўся музей не як ужо існуючая калекцыя — спачатку з'явілася ідэя аб неабходнасці ўвекавечвання памяці выдатнага паэта, мемарыялізацыі яго спадчыны ў межах асобнай музейнай установы.

Ініцыятарам яе стварэння выступіў пісьменнік і даследчык творчасці Максіма Багдановіча

Гэбель, які належаў бацьку паэта, Адаму Багдановічу.

На адным з апошніх пасяджэнняў лідскага раённага літаб'яднання "Суквецце" была прадстаўлена ўнікальная кніга "Закуй, закуй, зязюленька, рана..." Гэта не проста кніга, а каштоўная анталогія беларускіх народных песень. Сабрана яна Аленай Іваноўскай на Лідчыне ў 1905 — 1912 гадах.

Уклаў кнігу лідскі краязнавец і гісторык Леанід Лаўрэш, а рэдагаваў пісьменнік Станіслаў Суднік. Пераклады тэкстаў Алены Іваноўскай з англійскай мовы на беларускую ажыццявіў Мікола Бусел з Гомельшчыны.

У кнігу увайшлі ноты і тэксты беларускіх народных песень і танцаў, запісаных у раёне Лябёдка Лідскага павета ў 1905 — 1912 гадах і апублікава-

Рэдкае выданне

Анталогія беларускіх народных песень з Лідчыны пачатку ХХ стагоддзя

ных у Англіі ў 1914 і 1924 гадах.

На вокладцы кнігі выдаўцы надрукавалі фотаздымак фальклорнага калектыву "Талер" Лідскага раёнага Цэнтра культуры і народнай творчасці. І гэта — файна.

Землі, па якіх цячэ рэчка Лебяды, як і ўся Лідчына, знаходзяцца на тэрыторыі колішняга

яшвяжскага племені дайнава. Дайна па-яшвяжску адзначае песня. Таму дайнаўцаў можна назваць песенным народам. Дык і не дзіва, што на Лідчыне спяваюць усюды, многа і прыгожа. Па законе прыроды ад-

ыходзяць пакаленні, вырастаюць новыя, а значыць — адыходзяць і песні. Клопат захаваць, запісаць іх з'явіўся яшчэ напачатку XIX стагоддзя. Таму давайце засяродзімся толькі на Лідчыне.

У 1992 годзе ў Польшчы выйшла кніга Земавіта Фядозькага з маёнтка Лебяды Лідскага павета "Цёплыя вечары ..... ды халодныя ранкі. Czyli co spiewano w Fieliksowie", у якую увайшлі беларускія народныя песні, запісаныя пераважна ў вёсцы Феліксава Лідскага раёна ў 1942 — 1943 гадах. Кірылічная частка зборніка была перавыдана ў Лідзе ў 2017 годзе. Доўгі час гэты зборнік лічыўся адным з бранных лідскага песеннага фальк-

лору, хаця вядома, што беларускія песні на Лідчыне запісаў і Уладзімір Урбановіч з вёскі Пудзіна тады Лідскага павета, але гэтыя запісы пакуль недаступныя.

У 2018 годзе падчас працы над дакументальнай апавесцю пра славетную сям'ю Іваноўскіх з Лябёдка ўсё таго ж Лідскага павета Леанід Лаўрэш знайшоў інфармацыю пра тое, што Алена Іваноўская, выпускніца каледжа Кембрыджскага ўніверсітэта, у перыяд з 1905 да 1912 года, запісала ў ваколіцах Лябёдка вялікую колькасць беларускіх народных песень. Дзве падборкі Алена Іваноўская разам з сябрам па Кембрыджы Гуі Онславам апублікавала ў лонданскім часопісе "Folklore". Яшчэ дзве публікацыі былі зроблены ў 1924 годзе з дапамогай жонкі Онслава Мюрыэл Уэлдэйл (Muriel Wheldale).

Леанід Лаўрэш адшукаў усе гэтыя публікацыі, расчытаў тэксты, надрукаваныя лацінкай, перапісаў іх кірыліцай і падрыхтаваў да друку. Ён жа ўпершыню напісаў біяграфію Алены Іваноўскай, якая друкуецца ў кнізе "Закуй, закуй, зязюленька, рана..."

Вялікія прадмовы да публікацыі выдатна пераклаў на беларускую мову паліглот Мікола Бусел.

Важна было таксама паглядзець, наколькі супадаюць зборы Іваноўскай і Фядозькага, зробленыя ў адным павеце на берагах адной і той жа рэчкі Лебяды, але на адлегласці каля 30 кіламетраў у прасторы і каля 30 гадоў у часе. Параўнальны аналіз двух збораў зрабіла метадыст Лідскага раённага Цэнтра культуры і народнай творчасці Ірына Струмскі.

“Народная культура — вельмі моцная ідэалогія”

Гутарка пра фестываль фальклорнага мастацтва “Берагіня”

ручнік, які належаў сваёму Багдановічу, хрэстаматыіны фотопартрэт Максіма Багдановіча, выкананы ў Яраслаўлі ў 1915 годзе, нумар часопіса “Са-тирикон” за 1912 год, у якім быў змешчаны адын з рускамоўных вершаў паэта, асобнік зборніка “Вянок” з дароўным надпісам аўтара для ягонай цёткі, нататнік, які належаў літаратарцы Зосьцы Верас, з запісамі за 1908 — 1917 гады.

Заўважную частку экспанатаў складаюць прадметы, звязаныя з асобай бацькі паэта, вядомага этнографа і фалькларыста Адама Багдановіча — на выставе змешчаныя складзены ім рукапіс “Даты жыцця Максіма (да біяграфіі сына)” і першы том выдання твораў Максіма Багдановіча 1927 года з дароўным надпісам.

Звяртае на сябе ўвагу і кніга літаратуразнаўцы Міколы Грынчыка “Максім Багдановіч і народная паэзія”, на форзацы якой можна пабачыць графічны партрэт паэта, пакінуты рукой Уладзіміра Караткевіча ў 1963 годзе — спадчына Багдановіча ніколі не пакідала аб’якавымі наступныя пакаленні беларускіх творцаў.

Сярод жывапісных прывячэнняў паэту на выставе — і карціны Эдуарда Агуновіча “Яраслаўлі. Дом Максіма Багдановіча”, Саміёна Дамарада “Шіхая ноч”, Уладзіміра Сулкоўскага “Пакой у доме па вуліцы Малагеоргіеўскай” (цяпер у гэтым будынку, дзе ў 1916 — 1917 гадах жыў Максім Багдановіч, размешчаны філіял музея — “Беларуская хатка”).

Выстава працягне сваю працу да 28 красавіка.

K

Так атрымаўся другі зборнік лідскага песеннага фальклору, а калі глядзець па часе запісу песень і па часе публікацыі ў Англіі, то гэта, безумоўна, першы зборнік. І сёння мы дадаём яго да багатай фальклорнай спадчыны не толькі Лідчыны, але і ўсёй Беларусі.

Магчыма, праз некаторы час Лідскі раённы Цэнтр культуры і народнай творчасці падрыхтуе і правядзе прэзентацыйны зборнік. А калі не атрымаецца, то пачакаем да фестывалю імя Земавіта Філяцкага, які пройдзе летам у Феліксаве на Лідчыне. Там песні са зборніка Алены Івановіч праручаць абавязкова.

А сёння мы пакуль радуемся рэдкам і каштоўнаму выданню беларускіх народных песень з Лідчыны, запісаных больш стагоддзя таму.

Сяргей ЧЫГРЫН

Мікола Козенка — этнахарэограф і рэжысёр, этнапедагог, вядомы збірльнік, даследчык і папулярызатар народнага танца. Праекту “Берагіня” ён прысвяціў 23 гады жыцця.

Мікола Козенка пагадзіўся пагутарыць пра тое, што яго цяпер асабліва хвалюе.

На фестывалі “Берагіня”. 2004 год.

— Чалавек фарміруецца з дзяцінства, таму вельмі важна, каб ён меў магчымасці для развіцця і прафесійнай адукацыі. Тое, што атрымаў вы як сын простага рабочага і сялянкі, было даступна ўсім дзецям у той час? Ці ўсе маглі развіваць свае творчыя здольнасці і папярняць вельмі, нават атрымаць адукацыю ў сталіцы талы вядзійнай дзяржавы — СССР?

— У школе было шмат бясплатных гурткоў, фалькларыстаў. Настаўнікі-прадметнікі лічылі справай гонару не толькі адукаваць, а і выяўляць схільнасці дзяцей, развіваць дадзенае ім ад прыроды. Таленавітыя дзеці мелі магчымасць атрымаць вышэйшую адукацыю — не за грошы, а згодна іх ведаў і здольнасцяў. У маёй сям’і маці, старэйшы браты і сястры навучылі мяне працаваць (бацька трагічна загінуў, калі мне было шэсць гадоў). Прыходзілася нават сумяшчаць вучобу ў школе і працу на калгасных палетках, каб можна было пракарміць сям’ю. Таму пачуццё доўгу і праўдывасці з сям’і я перанёс у будучым у сваю працоўную дзейнасць. У краіне былі эканамічныя цяжкасці, людзі жылі вельмі сціпла, але спартыўныя, мастацкія гурткі былі і ў школах, і ў дамах п’янераў, прафсаюзаў, у дамах культуры буйных прадпрыемстваў. Дзеці атрымлівалі веды і навыкі, якія развілі іх шматбакова — музыка, спевы, танцы ў школе і мастацкіх калектывах (цяпер жа праблема нават урокі музыкі ў школах!), драма-

тычныя гурткі, жывапіс, докаратаўна-побывавае мастацтва — самыя разнастайныя гурткі па інтэрасах. І ўсё бясплатна. Пасля гадоў ваяўнічага атэізму і змагання з народнымі абрадамі і звычаямі паступова вярталіся да разумення фальклору як народнай мудрасці, пачыналі фарміравацца фальклорна-этнаграфічныя калектывы.

— У справе вяртання да каранёў народнай культуры ваш уклад неацэнны. Праблемы этнавыхавання былі апрабаваныя вамі ў Мётчынскай школе-садку Барысаўскага раёна, дзе вы стварылі і дагэтуль працуюце з дзіцячым фальклорным калектывам “Берагіня”, які стаў узорным, затым заслужаным. Пасля яго — маштабны фестываль, за якім замацавалася назва барысаўскага калектыву...

— “Берагіня” — гэта значны і адзіны фестываль у Беларусі, які на-

зваваюць “візітоўкай” нашай краіны. Ён ладзіцца адзін раз у два гады. У 2018 годзе адбыўся ў 10 раз, гэта быў яго 20-гадовы юбілей. З 2020 года ён перанесены на 2021 з-за пандэміі кавіда-19. Добра, каб ён адбыўся ў гэтым годзе. Фестываль значыцца ў планах Міністэрства культуры. Яго падтрымлівае Беларускі фонд культуры, нацыянальная камісія па справах UNESCO, шматлікія гра-

торы і культуры свайго роду, затым роднага куточка — праз кантакты са старэйшым пакаленнем, уласную творчасць і пераёмнасць традыцый у іх шматграннай разнастайнасці. Праз вандроўкі, экспедыцыі па зборы фальклорных матэрыялаў, праз сустрэчы з майстрамі рамёстваў фарміруецца любоў да роднага краю — і гэта ўсё “Берагіня”. Народная мудрасць заклікае берагчы прыроду, збера-

“Музычнае мастацтва”, “Докаратаўна-побывавае мастацтва”, апаўдальнае мастацтва з мноствам намінацый. Для асваення калектывамі, гуртамі, дуэтамі і салістамі прапанаваных арганізатарамі інавацыйных форм і адметных фальклорных практык неабходна, каб металдычныя службы ўсіх узроўняў (на жаль, няма рэспубліканскага Цэнтра народнай творчасці) ладзілі семінары, стажыроўкі, праводзілі майстар-класы і кіравалі гэтым працэсам. Каб у кі-

Купальскі карагод.

мадскія арганізацыі. Фактычна ён міжнародны, бо на яго запрашаюцца прадстаўнікі 5 — 6 краін. Спадзяюся, што фестываль албудзецца. Вельмі б хацелася яго правесці...

— Беларусь можа ганарыцца гэтым фестывалем і распаўсюджваць у свеце вопыт па пераёмнасці народных традыцый дзецям і моладзю. Распрацаваная вамі праграма “Традыцыйная культура і дзеці” разам з фестывалем “Берагіня” можа быць паддзена ў UNESCO як адна з лепшых сусветных практык у асваенні нематэрыяльнай культурнай спадчыны свайго народа. Такая прапанова ўжо абмяркоўвалася экспертамі...

— Выяўленне, аднаўленне, трансляцыя народнай культуры — шлях паступовы, сістэмны, шматузроўневы, які вядзе дзяцей, студэнцкую і працоўную моладзь да сваёй мясцовай каранёвай культуры. Перш за ўсё гі-

гаць рукатворныя вырабы майстроў, вучыцца не пасрэдна ад іх і засвойваць накопленыя імі вопыт. Усе гэтыя працэсы неабходна каардынаваць і пастаянна з гэтым працаваць на розных узроўнях...

— Веды пра сваю этнічную культуру павінен мець кожны чалавек, і гэтыя веды і навыкі ён мусіць набываць з дзяцінства. Фестываль “Берагіня” — не проста мерапрыемства які паказ дасягненняў. Гэта пэўная сістэма этнавыхавання, якая патрабуе пастаяннай працы. І кожны форум — новы этап такой працы.

— Фестываль мае шмат узаемзвязаных падпраектаў, якія пастаянна ўдасканальваюцца, папярняюцца інавацыйнымі, што ўзбагачае і развівае яго. Да прыкладу — турнір фальклорных калектываў, які ўдзельнічае ў праграмах “Харэаграфічнае мастацтва”,

раўнікоў калектываў была магчымасць вучыцца, абменьвацца вопытам, навучаць новаму сваіх выхаванцаў.

...Але зноў пра набалеае. У мяне як у аднаго са стваральнікаў фестывалю, аўтара канцэпцыі рэспубліканскай “Берагіні”, на жаль, юрыдычна няма магчымасці не толькі каардынаваць ход падрыхтоўкі і правядзення фестывальных этапаў, але і практычна вырашаць шэраг праблем, якія патрабуюць творчага і арганізатарскага ўмяшальніцтва ў працэсе ад стварэння канцэпцыі, рэкамендацый — да ажыццяўлення творчых задум. Зразумела ж, што за 2 — 3 месяцы самабытнага фестывалю як агульнанацыянальнае свята этнічнай культуры прывесці амаль што немагчыма. Але ж спадзяемся...

Рэгіна ГАМЗОВІЧ

(Заканчэнне.
Пачатак у №10, 12)

У мінулых частках нашай сагі аб Аляшкевічах мы распавялі пра радавод слаўтага мастака, і пра тое, з якой прычыны нарадзіўся міф аб ягоным жамойцка-літоўскім паходжанні. Сёння мы распавядзем аб тым, як паўплывала на лёс Юзафа Аляшкевіча знаёмства яго бацькі з ксяндзамі Антонам і Тадэвушам Букатымі. А таксама аб тым, якую важную ролю ў жыцці мастака адыгралі магнаты Прозары, Пшаздзецкія, Радзівілы і Хадкевічы.

аповесцяў. Аднойчы ўласны амбіцыі штурхнулі яе на аваншюру. Яна падумала аб тым, каб ачоліць кафедру пры Віленскім універсітэце. Магчыма, гэта гісторыя звязана з вакантнай пасля смерці Францішка Смуглевіча кафедрай жывапісу. Але намагаючыся быць дарэмнай. Як бачым, Юзаф Аляшкевіч набіраўся жыццёвага досведу не ў радашковіцкіх пакоях. Праўда, з-за гэтага ўся яго “класічная адукацыя” з’ялася да двух гадоў звычайнай школы, ды яшчэ некалькіх гадоў

**Юзаф Аляшкевіч.
Мастак Аляшкевіч
Арлоўскі. Пачатак
XIX стагоддзя.**

па памылкова лічачы яго сваяком. Малады граф даручае мастаку вучыць азам мастацтва хлопчыка Антона Андрэўскага, які знойдзе сваё сапраўднае пакліканне і ў будучыні стане вядомым батанікам. У гэты самы час Хадкевіч набыў за 600 дукатаў твор Аляшкевіча “Алімп” і ўвогуле надзейна ўзяў мастака пад сваё крыло. З восені 1802 года Аляшкевіч жыў у Хадкевіча ў Пекаліне (Украіна), дзе займаецца тым, што малое партрэтаў мясцовых магнатаў. У тым ліку і сваякоў сваёй

на большы ўплыў ішоў ад іншага мастака — Жака-Луі Давіда, які быў, калі можна так сказаць, “прафесійным мастаком-рэвалюцыянерам”, бо сваё служэнне Музам ён спрытна спалучаў са службай Багам рэвалюцыі, падпісваючы галды аб арыштах “ворагаў рэвалюцыі”. Пазней Давід стаў “першым прыворным мастаком” Напалеона. Дык вось тэхніка жывапісу, абраная Аляшкевічам, як пішуць даследчыкі, дазваляе далучыць яго да “школы Давіда”. “Адсюль ён вынес прычы-

Ян Дамель і іншыя асобы, прыхільнікаў старых нормаў і поглядаў, мякка кажучы, раздражняў. І гэта, верагодна, другая прычына, чаму ў кандыдата на прафесарскае крэсла кафедры жывапісу Аляшкевіч не патрапіў.

ШЧАСЦЯ НЕ БУДЗЕ

Адрозу па вяртанні ў Пекалаў, у 1807 годзе, Юзаф Аляшкевіч прыгледзеў сабе нявесту. Выбар яго паў на Караліну, малодшую сястру Андрэя Андрэўскага, былога вучня. Пра Андрэўскіх трэба сказаць вось што. Сваёй размімай яны лічылі Літву (Слонімшчыну), адкуль іх продка перабраўся ва Украіну, дзе і пусціў новыя карані. Падрабязна радавод гэтай галіны апісаны ў кнізе ўспамінаў самога Андрэя “Ramoty Starego Detiuka o Wolyniu”, там жа можна знайсці шмат згадак пра Юзафа Аляшкевіча віленскага перыяду і пра няўдалы шлюб мастака. Дарчы, да ад’езду ва Украіну, Аляшкевіч, падаючы ў колішнім палацы Радзівілаў, гэтак зваў “Кардыналіі”. Там каля таго часу жыў са сваёй сям’ёй дзед жонкі кампазітара Станіслава Манюшкі тэатрал-ваяр Станіслаў Закрэўскі (гл. “К” № 26, 2020).

Караліне Андрэўскай і, што важней, яе маці, мастак не спадаваўся, таму каб давесці справу да шлюбнага каберца за яго “паручыліся” апекуны Хадкевічы. Расучым аргументам стала тое, што яго падавалі ў якасці “без пачы хвілін прафесара кафедры жывапісу Віленскага ўніверсітэта”. Бо, сапраўды, ні паходжанні ў яго “годнага” не было (сын “кіраўніка касцёльнай капэлы” ў нейкіх богах забытых Радзівічых), ні маёмасці (пэндзаль і палітра не ва ўлік), ні канкрэтнага заробку (валочобніцтва па маёнтках у пошуках “хлеба”). Ды яшчэ і такая “вішня на торце”, як вальнадумства і, можна сказаць, атэізм. Сам Андрэўскі пісаў ва ўспамінах, што ўплывы Аляшкевіча ледзь не адварнулі яго ад “пуці істиннаго”, і толькі сям’я будучага рэктара Віленскага ўніверсітэта прафесара Яна Снядзецкага, якая аказвала яму пратэжыю, адваў вучобы, не дала “прапасці”. Так што “было з-за чаго” стаўіцца непрыхільна да такога патэнцыйнага сваяка. Але перамог разлік, які, дарчы, не спраўдзіўся...

Вось такія пярэстымі і пакрыжастымі аказаліся спіяжаны лёсу мастака Юзафа Аляшкевіча, пэўныя штрыхі да партрэта якога мы паспрабавалі даць.

Юзафа Аляшкевіча

Зміцер ЮРКЕВІЧ

ХРОСНАЯ МАЦІ

Калі б хроснай маці (кумой) Юзафа Аляшкевіча не стала Сафія Буката, маці ксяндза Антона і Тадэвуша, то яшчэ невядома, якую дарогу ў жыцці абраў бы таленавіты юнак. Бо ў тую эпоху шмат што вырашала “кумаўство”, і не заўсёды ў самым прамым сэнсе гэтага слова. Даследчыкі жыцця і творчасці мастака згадваюць, што ў дзяцінстве ён знайшоў падтрымку ў доме Прозараў. Але як ён туды патрапіў? Адказ, падаецца, ляжыць на паверхні. У сям’і Бенедыкта і Сафіі Букатых было нямаля дзяцей. Большая частка з сыноў сталі духоўнымі асобамі, але некалькі засталіся і свецкімі. Адным з такіх быў Францішак Букаты, вядомы ў будучыні дыпламат, пасол Рэчы Паспалітай у Англіі, “таргавічанін”. Ажарніўся нашчадак прыбышча з Інфлянтаў з дачкой віцебскага ваяводы Юзафа Прозара Барбарай. Гэту сям’ю выдатна ведаў “бацька” віленскай мастацкай школы Францішак Смуглевіч. Ён, дарчы, намалюваў сямейны партрэт нашчадкаў ваяводы Прозара, якія трымаюць у руках партрэт свайго бацькі. Што ні крок, то “знакі”, бо ў далейшым Аляшкевіч патрапіў у поле зроку Смуглевіча. Але ж гэта не выпадак. Завершым мы аповед пра Прозараў згадкай, што іх маёнткаў у Дудзічах, пасля шлюбу другой дачкі ваяводы Ружы са Станіславам Ельскім, маршалкам Гіюменскага павета, на сто гадоў стаў адным з галоўных культурных цэнтраў Міншчыны. Тут нарадзіўся ўнукі Станіслава — Міхал, вядомы скрыпач, кампазітар і Аляксандр, этнограф, гісторык і пісьменнік. Што да Францішка Прозара, то ён быў пахаваны ў Дудзічах, а жонка яго пайшла за Ксаверыя Ліпскага. І гэта

ўжо не наша гісторыя. Але ці бываў у Дудзічах Аляшкевіч, невядома. Лічыцца, што ён “звязаны” з іншым маёнткам Прозараў, у Сягневічах (на Берасцейшчыне), які стаў уласнасцю Каралія, сына Юзафа Прозара, пасля шлюбу з Людвікай Шуйскай.

ДА РАДЗІВІЛАЎ

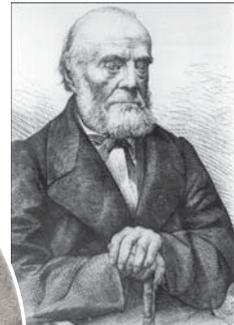
Ад Прозараў, праўда, невядома якім чынам, Юзаф Аляшкевіч трапіў на двор да Ганны Радзівілаў.

**Аляксандр Хадкевіч.
Аўтар невядомы.
1822 год.**

віл, дачкі літоўскага падкаморыя Станіслава Радзівіла і Караліны Пацей. Яшчэ зусім юнай Ганну выдалі замуж за Аўгуста-Дамініка Пшаздзецкага, уласніка Заслаў’я. Таго самага, пры якім камісарам маёнткаў служыў дзед філамата Ігнаці Дамейкі Казімір (гл. “К” № 36, 2018). Але неўзабаве пасля нараджэння адзінага сына Міхала Аўгуст Пшаздзецкі памёр. Ганна адмовілася ад апекі над сынам і пабралася паўторным шлюбам з Тадэвушам Мастоўскім, высокім ураднікам і будучым “касцюшкаўцам”. Ганна была не толькі мецэнаткай для творчых асоб, але і пісьменніцай, аўтаркай

наведвання лекцыяў пры ўніверсітэце. У 1797 — 1798 гадах ён праслухаў курс анатоміі і фізіялогіі, а ў 1798 — 1799 гадах вучыўся жывапісу і малюнку ў Францішка Смуглевіча. Такая няпоўная адукацыя пазней сыграла адмоўную ролю ў жыцці мастака, які

**Андрэй Андрэўскі.
XIX стагоддзе.**

вырашыў балатавацца на пасаду прафесара кафедры. Дакладней, гэта на маю думку, будзе адным з важных чынінікаў пры разглядзе яго кандыдатуры.

НАШЧАДАК ПЕРАМОЖЦЫ ШВЕДАЎ І ТУРКАЎ

Але такая адукацыя, пярэстая як старая коўдра, не была перашкодай у творчым. Прычым, па ўзроўні майстэрства юны Аляшкевіч быў вышэй за свайго “выкладчыка” Смуглевіча. Пасля “школы” Юзаф Аляшкевіч пачаў працаваць настаўнікам і малываў партрэты ахвочым. А ахвочых было нямаля. І тут на яго трапіла вока графа Аляксандра Хадкевіча. Лічыцца, што адыграла тут ролю пратэжыі ксяндза Юзафа Мішкевіча, які быў пры Віленскім універсітэце прафесарам фізікі. Таго самага, які пазней возьме пад апеку пээта Адама Мішкевіча, яко-

Францішак Смуглевіч. “Сям’я Прозараў”. 1789 год.

будучай жонкі Валеўскіх з Тучына. Аляксандр Хадкевіч, дарчы, і сам без мастацкіх здольнасцяў, назіраючы за прагрэсам падапечнага, прымае рашэнне адправіць яго вучыцца ў Парыж. Аляшкевіч выяжае туды ў 1803 годзе праз Дрэздэн у асітэнцыі малодшага брата Мікалая (у будучым таксама мастака). 4 кастрычніка таго ж года Юзаф паступае ў парыжскую Вышэйшую школу прыгожых мастацтваў. Тут яго лёс перасякаецца з двума вядомымі французскімі мастакамі. Першы з іх — Жан-Сімон Бартэлемі, вядомы і прызнаны мастак гістарычнага жанру, педагог, удзельнік Італьянскага паходу Напалеона, падчас якога кіраваў адборам канфіскаваных у Італіі твораў мастацтва. Бартэлемі з 1805 года ачоляў кафедру жывапісу пры вышэйшай школе (Акадэміі мастацтваў) і такім чынам аказваў пэўны ўплыў на творчасць Аляшкевіча. Але пра-

ны кампазіцыі і вытанчанасць малюнка, а таксама засвоў класічную манеру партрэтавання асоб, якія замярлі ў дастойных позах, надаючы мадэлям шляхетна і паважныя рысы. Тут ён адкінуў рытмікі барочнага падыходу да кампазіцыі, які ён пераняў ад Смуглевіча. Тут, нарэшце, ён сфармуляваў свой артыстычны ідэал: *схільнасць да сцэн на міфалагічныя тэмы з алюзіямі на сучаснасць. Гэта ўсё ён узяў ад Жака-Луі Давіда, ідэй і практык школы французскага класіка. Як пазней сведчыў Станіслаў Мараўскі: “Аляшкевіч да смерці быў поўны пашаны да свайго майстра Давіда. Лічыў яго... чыстым рэспубліканцам часоў Брута”.*

Зразумела, што і французскія вольнадумныя ідэі не абыходзілі пытливы розум маладога чалавека. Цэлы воз іх ён прывёз у Літву — Беларусь. Праўда, не вылучаўся ён кансерватызмам і да ад’езду. Вольнадумны гурток, у які ўваходзілі Юзаф Аляшкевіч,

Загінуўшых чакаюць вечна...

Адна са спаленых фашыстамі вёсак у Беларусі. 1943 год.

...Усё далей і далей ад нас Вялікая Айчынная. Хутка будзе восемдзесят гадоў з дня яе трагічнага пачатку і семдзесят шэсць — з дня яе пераможнага заканчэння. Але вось з часам яна нібы зноў пачынае набліжацца да нас і зноў асэнсоўваецца нечакана востра, і ўсё больш пранізвае... І так кожны год: асабліва ў светлыя дні майскай Нікі — багіні Перамогі, а потым — чорнага дня 22-га чэрвеня, калі мы, нашчадкі тых, хто не вярнуўся з вайны, моўчы падымаем бакал з чырвоным, як кроў, вінном...

Сёння мой герой — франтавік, беларускі скульптар Мікалай Кандрацьцеў, стваральнік вядомай скульптурнай шматфігурнай кампазіцыі “Загінуўшых чакаюць вечна”, якая ўсталявана ў вёсцы Доры Валожынскага раёна Мінскай вобласці. Мікалай Іванавіч добра ведаў, што такое вайна. У 1943-м 18-гадовы юнак пасля пяхотнага вучылішча пайшоў на фронт. У роце ПТР 2-й гвардзейскай мехбарыгалы ён, гвардыя малодшы сяржант, быў нумарам першым. Ноччу 26 студзеня 1945-га ў раёне возера Балатон прыйшоў загад камандавання: адзяленню аўтаматчыкаў, куды ўваходзіў і Мікалай, правесці разведку боем, выклікаць варожы агонь на сябе і прымусіць праціўніка дэмаксіравацца. Заданне было выканана, але ў час мошняга мінамётнага абстрэлу Кандрацьцева абычка параніла... Мала хто верыў, што ён выжыве. Але — выжыв. Нейкія месяцаў знаходзіўся ў шпіталі. І толькі напрыканцы верасня, атрымаўшы “белы білет”, дэмабілізаваўся ды вярнуўся дадому ў Сібір. Родным пашанавала: бацькі дачкаліся сына, хача і інваліда, але жывога. У адрозненне ад тых жанчын, якія так і не сустрэлі пасля Перамогі сваіх любімых мужчын-франтавікоў...

Скульптурная кампазіцыя “Загінуўшых чакаюць вечна” — гэта, на мой погляд, лепшая работа ў творчасці Мікалая Кандрацьцева, у якой мастак раскажаў пра ўдоль-салдатак, беларускіх машарок, жонак, якія не дачакаліся сваіх блізкіх, але заўсёды верылі, што тыя вярнуцца...

Аднак гаворка тут ідзе не толькі аб канкрэтнай траге-

ды маленькай вёсачкі Доры, але і пра тое, пра што вось ужо колькі гадоў думаюць і за што змагаюцца людзі добрай волі: як зберагчы свет ад новых жудасных ваянных катастроф...

Думаюць, бо не паддаецца і сёння лагічнаму тлумачэнню тое, як жа можна было вытрымаць звяржнуў навалу карычневай чумы, што звалілася ў гады вайны на мільёны мірных жыхароў, перажыць зверствы, здзейсненыя крывавамі рукамі фашысцкіх нелюдзей-карнікаў і паліцаёў-галаварэзаў? Што тут казаць... Шмат хто не перажыв. Цяпер ужо ўсе ведаюць, што толькі ў адной шматпакутнай Беларусі кожны трэці жыхар ляжыць у зямлі сырой ці ператварыўся ў попел спаленых вёсак і хутароў, або невядома дзе прапаў без вестак.

Удовы салдацкія... Божа, колькі іх было пасля вайны... Тысячы, дзясяткі тысячы? Мільёны? А колькі дзяцей-сірот засталіся без бацькоў?.. Трэба сказаць, што такая гэта для выяўленчага мастацтва, асабліва для скульптуры, — няпростая, неардынарная. У яе распаўсюці лёгка збіцца на ілюстрацыю, апісальнасць, болей даступную, хутчэй, для літаратурнага апавядання ці кінематографа (успомнім хача б кімаўскі фільм “Ідзі і глядзі”). Але мастаку і ў выяўленчай прасторы ўдалося знайсці пераканаўчы сінтэз трагічнай рэальнасці, якая адбылася ў Дорах у 1943 годзе, і сімвалічнай абагульненасці вялікай нацыянальнай драмы, якую зназнала ўся Беларусь у гады фашысцкай акупацыі.

...Цікава нараджэнне задумы твора. Неяк, у канцы 1970-х, скульптару давалося

Мемарыял у вёсцы Доры як сімвал усяленскага смутку

пабываць на Брэстчыне. У Бярозаўскім раёне яму паказалі хутар Равяцічы, на якім вось ужо шмат гадоў жылі адны салдацкія ўдовы. Калгас на той час даўно пашырыўся, стаў багатым. Але, нягледзячы на настойлівыя просьбы калгаснага кіраўніцтва, жанчыны не перабіраўся на добраўпарадкаваную цэнтральную сядзіб, не пакінулі тое месца, адкуль яны праводзілі на фронт сваіх дарагіх мужчын...

З гэтага і пачалося. Нейкайчы заходзіў Кандрацьцеў да іх у хату. З куфра ці з-за бажніцы дастануць яны скрутку, у якіх — пажоўкля аркушыкі “Загінуў смерцю храбрых” і жоўтыя франтавыя трохкутнікі. Апазду назавуць населены пункт,

Беларускаму музею гісторыі Вялікай Айчынай вайны”. Сёння тая першапачатковая кампазіцыя ў дрэве па праву перайшла ў пастаянную экспазіцыю новага будынка музейнай ўстановы на праспекце Пераможцаў.

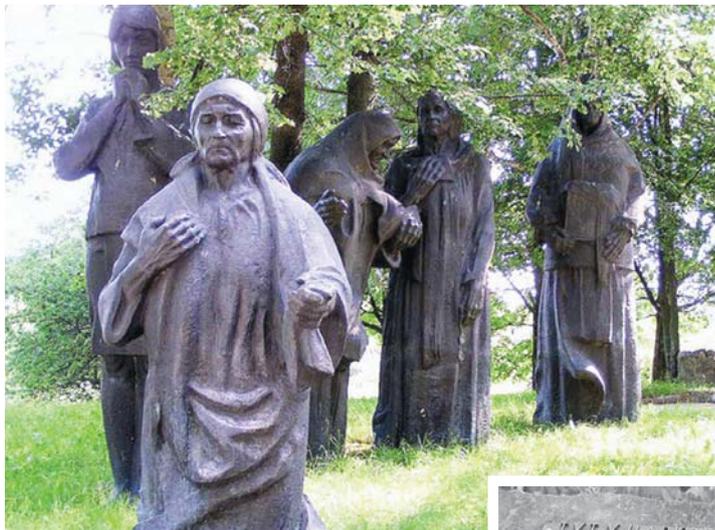
“А потым, — працягваў свой расказ Кандрацьцеў, — маю драўляную скульптуру ўбачылі кіраўнікі калгаса “Чырвоны сцяг” Валожынскага раёна і тут жа прапанавалі ўсталяваць яе ў іхняй вёсцы Доры, для чаго мне патрэбна было павялічыць памеры ўсіх пяці фігур журботных жанчын да чатырох метраў і адпаведна адліць іх у бронзе. Вось так разам з архітэктарамі Вольгай Уладзікінай і Станіславам Федчанкам нарадзіўся праз 13

станковая кампазіцыя: “Загінуўшых чакаюць вечна”. Менавіта такія словы і былі выбіты ў бронзе на гранітным камені ля ўвахода ў вёску. Імёны загінуўшых — на стэале, у падножжы якой бронзавыя вянкі. Кампазіцыя створана такім чынам, каб скульптуры і архітэктурныя формы дынамічна спалучыліся з наваколлем, дзе кожны элемент нагадваў пра страшэнную трагедыю вайны. Галоўны элемент мемарыяла гэта, канешне, фігуры жанчын, якія сталі сапраўднымі сімваламі мільёнаў драматычных чалавечых лёсаў эпохі мінулай вайны.

...Часта-часта выходзіць яны на дарогу, па якой пайшлі на фронт ды не вярнуліся іхнія мужы, сыны, і

глыблены, у чаканні, пільны. Не чуваць слоў суліяння: кожная задумалася пра сваё, запаветнае. Вось зусім маладая жанчына — владца, дачка, якая страціла на вайне бацьку: кароткая стрыжка, лёгкая сукенка, каля ног яе — дзіця. Яна зноў рыхтуецца стаць маці, але зноў — у які раз! — прыйшла сёння на дарогу разам са старымі ўдовамі, каб ушанаваць памяць паўшых. Твар яе — спакойны, задумлены, рукі, быццам у малітве, складзены на грудзях і кулачкамі падтрымліваюць сімвалам мільёнаў драматычных чалавечых лёсаў эпохі мінулай вайны.

...Часта-часта выходзіць яны на дарогу, па якой пайшлі на фронт ды не вярнуліся іхнія мужы, сыны, і глыблены, у чаканні, пільны. Не чуваць слоў суліяння: кожная задумалася пра сваё, запаветнае. Вось зусім маладая жанчына — владца, дачка, якая страціла на вайне бацьку: кароткая стрыжка, лёгкая сукенка, каля ног яе — дзіця. Яна зноў рыхтуецца стаць маці, але зноў — у які раз! — прыйшла сёння на дарогу разам са старымі ўдовамі, каб ушанаваць памяць паўшых. Твар яе — спакойны, задумлены, рукі, быццам у малітве, складзены на грудзях і кулачкамі падтрымліваюць сімвалам мільёнаў драматычных чалавечых лёсаў эпохі мінулай вайны.

Мікалай Кандрацьцеў. Мемарыял “Загінуўшых чакаюць вечна”.

дзе загінуў муж, сын ці брат. А ў іншых і пісьма не засталася... “Калі я сустрэўся з ім ўпершыню, — раскажаў Кандрацьцеў, — усю ноч потым не мог заснуць, усхваляваны ўбачаным, глыбінай ды прастотай праўды характараў гэтых жанчын. І мне стала зусім ясна, што вялікі подзвіг іхні — не толькі ў звышчалавечай працы ў тыле, у супраціўленні на акупаванай тэрыторыі або ў складзе Чырвонай арміі, але і ў гэтым святым чаканні. А калі нарадзілася задума выставачнай скульптурнай групы, я ўжо ведаў: буду рэзаць яе ў дрэве і толькі ў дрэве — цёплым, жывым, трапяткім... Але дзе ўзяць патрэбную пароду?.. Мая задума нікога не пакінула абьякравым. Першымі на просьбу адгукнуліся кіраўнікі Дзяржынскага райкама партыі. Дзякуючы ім я прывёз у Мінск стогадовыя ліпы — дуплаватая, якія чакалі высечкі. Вось так была створана работа... У пачатку 80-х я падаваў гэты твор

гадоў гэты помнік”.

Гістарычная фактура тут была такая. Мемарыял адкрыў у 1991-м, роўна 30 гадоў таму на месцы Свята-Пакроўскай царквы, якую спалілі фашысты разам з 257 жыхарамі. Трагедыя здарылася ўвечары 22 ліпеня 1943 года. Гітлераўцы сабралі ўсіх жыхароў вёскі Доры і падзілілі іх на дзве групы: першая, з 57-мі чалавек, павінна была адправіцца ў Германію на прымусовыя работы, а другая, што ўтварылася з дзяцей (іх было 36), старых, жанчын і мясцовага свяхчонніка, была сагнана ў драўляную царкву, якую тут жа падпалілі з агнямістаў. Уратавацца з больш чым дзюх соцень ўдалося толькі тром жыхарам. Яны судам выплылі з палаючай царквы і схаваліся ў лесе...

У 1961-м на падмурку спаленай царквы з’явіўся сціплы памятник, а праз трыццаць гадоў тут быў адбудаваны мемарыяльны комплекс — пад той жа самай назвай, што і кандрацьцеўская

Мемарыяльная дошка на месцы спаленай вёскі Доры.

чакаюць, з вечнай наздай чакаюць: а раптам з’явіцца 3-за таго пагорка ці паварота іх салдаты, жывыя і здаровыя, падбягуюць, моцна абдымуць, узнагародзіць за доўгія гады чакання... Гэтак жа, як чакала з вайны сваіх пяціх сыноў легендарная беларуска з Жодзіна Анастасія Фамінічна Курпрыянава. Чакала, але не дачакалася... Усе загінулі ў баях за Радзіму...

...У Дорах шха наўкол. І апусціўся ў руках адной салдаткі круглы каравай хлеба, выпечаны для самага дарагога чалавек, а другая, самая мудрая і самая пажылая жанчына з накінутай на плечы хусткай, нібы ўбачыла ўдалельны свайго мужа-франтавіка... Погляд — знутры: за-

нава. Мне даводзілася вельмі часта бываць у майстэрні ды назіраць, як з-пад разіа мастака нараджаліся складаныя кампазіцыі “Набат Перамогі”, “Барозны вайны”, “Памяць”, “Салдацкі ліст”, трыптых “Палеская балада” ды шматлікія партрэты. Тут было ўсё: удачы, няўдачы, сумневы, расчараванні, горыч паражэнняў і асалода творчых перамог. І — шмат эскізаў ды чарнавых практаў помнікаў.

Ужо прайшло 20 гадоў, як мастака няма з намі, але тое лепшае, што ён паспеў стварыць, назаўсёды застаецца ў выяўленчым летапісе гераічнай барацьбы савецкага народа супраць фашызма.

Барыс КРЭПАК

МУЗЕІ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. Леніна, 20.
Тэл.: 397 01 63 (экспурыйнае бюро)
Пастаянныя экспазіцыі:
■ "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст.";
■ "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст.";
■ "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст.";
■ "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст.";
■ "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.";
■ "Мастацтва краін Усходу XIV — XX стст.". **Выставы:**
■ "Май Данчыг. Да 90-годдзя майстра" — з 10 красавіка да 11 мая.

■ Выстава "Парцаланавае натхненне" (прывячана творчасці мастака Леаніда Багданава (1937 — 2018), які ў другой палове XX стагоддзя ствараў новы від беларускага дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва — мастацкі фарфор) — да 26 красавіка.
■ "Фердынанд Рушчыц": віртуальная выстава да 150-годдзя з дня нараджэння.
■ Віртуальная выстава твораў Вітала Чарнабрысава "Вангогісты Гарн".

Філіялы музея

МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І ПАЛОВЫ XIX СТ."
г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а.
Тэл.: 358 88 78
Пастаянныя экспазіцыі:

■ "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы".
■ "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча".
■ "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст.". **МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА ў В. РАЎБІЧЫ**
Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Выстава "Повязь часоў", якая знаёміць з багаццем вобразаў традыцыйнага ручніка.
■ **Займальны майстар-класы** па саломаллячэнню, вырабу традыцыйных лялек, пляценні лясцоў (бранзалетаў). Патрапіць на майстар-клас можна ў любы працоўны дзень музея: серада-нядзеля з 10.00 да 17.00. Папярэдні запіс абавязковы.

■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Выстава "Повязь часоў", якая знаёміць з багаццем вобразаў традыцыйнага ручніка.

■ **Займальны майстар-класы** па саломаллячэнню, вырабу традыцыйных лялек, пляценні лясцоў (бранзалетаў). Патрапіць на майстар-клас можна ў любы працоўны дзень музея: серада-нядзеля з 10.00 да 17.00. Папярэдні запіс абавязковы.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ЦЭНТР СУЧАСНЫХ МАСТАЦТВАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. Нярасава, 3
Тэл.: 399-09-79
Час працы: серада-нядзеля цз 12:00 да 20:00

■ Міжнародны мастацкі праект "Чарнобыль. Эфект спячага" — да 2 мая.
■ Выстава твораў Аляксандра Малера "Адвартны інфармацыя. Форма. Аб'ект. Прастора" — да 2 мая.
■ Выстава твораў мастака Антона Кетава "Лініі і куты" — да 2 мая.
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 47
Тэл.: 242-78-14
Час працы: аўторак-нядзеля 12.00-20.00
■ Выстава "Японская эрычная гравюра. Сюнга" — да 16 мая.

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ

г. Мінск, пр-т Пераможцаў, 8.
Тэл. +375 (17) 203 07 92, +375 (29) 144 07 92, +375 (17) 327 11 66. Музей працуе: аўторак, серада, пятніца, субота, нядзеля — з 10.00 да 18.00 (касы да 17.30), чацвер — з 12.00 да 20.00 (касы да 19.30) панядзелак — выхадны.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Часовая экспазіцыя "Подых часу на кінаэкране" — да 18 красавіка.
■ Часовая экспазіцыя

"Лёс жанчыны" — да 12 красавіка.
■ Межмузейны праект "Музейныя лабірынты. Час сямейных адкрыццяў" — да 23 мая.
■ Часовая экспазіцыя "Чырвоны" ў тыле ворага" да 100-годдзя газеты "Чырвоная змена" — з 21 красавіка да 21 мая.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ"
г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19.
Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; +37529 551 80 51, +37529 190 31 49.

Палацавы ансамбль
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Выставачны праект "Захавальнікі" (куфры, шкатулкі, скрыні) — да 20 верасня.
■ Міжнародны выставачны праект "Castrum doloris. Пахавальны цырыманіял нявіжскага двара". У складзе пастаяннай экспазіцыі.
■ Міжнародны выставачны праект "Даспехі радзівілаўскага Нясвіжа". У складзе пастаяннай экспазіцыі.
■ Міжнародны выставачны праект "Сектар экскурыйнай і інфармацыйнай дзейнасці Вул. Гейсіка, 1.
■ Выстава работ Генадзя Чыстага "Жаночы погляд як душы адлюстраванне" — да 2 мая.
г. Нясвіж, вул. Савецкая, 3.
■ Пастаянная экспазіцыя.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР"
г.п. Мінск, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць.
Тэл.: (8-01596) 2 82 90, (8-01596) 2 82 70.
■ Пастаянная экспазіцыя.

■ Тэатрызавааная экскурсія "Мірскі замак і яго ўладальнікі: шлях праз стагоддзі".

У МІНСКУ ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" МОЖНА НАБЫЦЬ У НАСТУПНЫХ КРОПКАХ:

магазіны "Белсаюздрук"
Падземны пераход ст.м. "Пятроўшчына".
Падземны пераход ст.м. "Плошча Перамогі".
Проспект Незалежнасці, 44.
Вуліца Валадарскага, 16.

ПА ПЫТАННЯХ РАЗМЯШЧЭННЯ РЭКЛАМЫ ў ГАЗЕЦЕ "КУЛЬТУРА" звяртайцеся па тэлефоне +375 17 286 07 97 і па тэлефоне/факсе +375 17 334 57 41 альбо пішыце на электронны адрас kultura@tut.by!

■ Экскурсія з элементамі дэгустацыі "У госці да Пана Каханку".
■ Экскурсія з элементамі анімацыі і дэгустацыі "Мірскі замак. Гісторыя. Культура. Дэгустацыя".
■ Тэматычная экскурсія з элементамі квэста для дзвюх "Інтрыгі Купідона".
■ Музейныя камунікацыйныя праграмы: "Табе, нашчадак, у добры дар...".
■ "Ад усцяго сэрца — самы лепшы пачастунак", "Капрызы моды ракако".
■ Дзіцячая тэатрызавааная экскурсія "Чароўная гісторыя ў Мірскім замку".
■ Правядзенне вясельных цырымоні, святкаванне гадавіны вясельля.
■ Музейная фоталяцоўка.
■ Квэст "Таямніца двух куфраў".

ГАЛЕРЭІ

ПАЛАЦ МАСТАЦТВА
г. Мінск, вул. Казлова, 3.
Тэл./факс: 290 60 10.
■ Цэнтральны групавы праект Фестывалю скульптуры **SculptFest** Беларускага саюза мастакоў — да 11 красавіка.

кіёскі "Белсаюздрук"
ст.м. "Наміга", вул. М. Багдановіча.
Проспект Пераможцаў, 5.
Вуліца Рабкораўская, 17.
Проспект Незалежнасці, 68, В.
Вуліца Лабанка, 2.

Фестывальны шлях "Маладзечна"

XX Нацыянальны фестываль беларускай песні і паэзіі "Маладзечна-2021" пройдзе 11—12 чэрвеня на базе Летняга амфітэатра і Палаца культуры Маладзечна, іншых устаноў горада і раёна. Традыцыйна яго галоўнай падзей стане Нацыянальны конкурс маладых выканаўцаў беларускай эстраднай песні. Канцэрт-адкрыццё будзе прысвечаны творчасці кампазітара Ігара Паліводы.

Надзея КУДРЭЙКА

Нязменны мастацкі кіраўнік конкурсу маладых выканаўцаў — народны артыст Беларусі, кіраўнік Нацыянальнага акадэмічнага канцэртнага аркестра Рэспублікі Беларусь Міхаіл Фінберг. 11 чэрвеня ў Маладзечне пройдзе другі і трэці туры конкурсу, у якіх прымуць удзел канкурсанты з усіх абласцей Беларусі. Узнагароджанне пераможцаў адбудзецца ў гэты ж дзень на вячэрнім шоу адкрыцця фестывалю.

Сёлетні фестываль будзе прысвечаны юбілейнай даце і Году народнага адзінства. Рэжысёр-пастаноўшчык урачыстага адкрыцця "Маладзечна-2021" заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі Ніна Осіпава расказае:

— Фестываль жыве, развіваецца, і гэты канцэрт будзе мець пэўны разынкі — у яго праграму мы дададзім юбілейную тэму. Акрамя таго, канцэрт-адкрыццё мы прысвечым творчасці славагэта беларускага піяніста і кампазітара Ігара Паліводы, які і напісаў гімн фестывалю "Маладзечна"; у маі будзе адзначана 70 гадоў з дня яго нараджэння. У праграме Нацыянальнага акадэмічнага канцэртнага аркестра — песні на вершы Уладзіміра Караткевіча.

Праграму другога фестывальнага дня — 12 чэрвеня — завершыць вялікі гала-канцэрт, над якім як рэжысёр працуе мастацкі кіраўнік Маладзэжнага тэатра эстрады Уладзіслава Арцюхоўскага. Прадстаўнік рэжысёрска-пастаноўчых групы, галоўны рэжысёр Маладзэжнага тэатра эстрады Іван Клешчанка падзяліўся задумай:

— Фестываль у Маладзечне вельмі душэўны дзякуючы гучанню на ім сапраўднай беларускай музыкі. Цырымонія закрыцця пройдзе па сямейнай канцэпцыі. На сцэне за круглымі сталамі будуць сядзець выдатныя паэты-песеннікі, кампазітары, культурныя дзеячы. Мы ўспомнім гісторыю "Маладзечна" не па архіўных звестках, а з вуснаў вядомых, што былі пастаяннымі гасцямі фестывалю. Таксама падрыхтуем сумесныя нумары з удзелам маладых артыстаў і прызнаных мотраў.

Не толькі вялікія канцэрты ў праграме фестывалю, але і многа іншых мерапрыемстваў. Адбудуцца шматлікія творчыя сустрэчы з беларускімі паэтамі, Мінскі абласны драматычны тэатр пакажа пастаноўку "На другі дзень Сёмухі", плануецца паказ у Маладзечне спектакля "Паўлінка" Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Я. Купалы.

Начальнік аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Маладзечнскага райвыканкама Вольга Клепакова аанусе арт-праект "Фестывальны шлях" — на металічнай агароджы ўздоўж парка па вуліцы Вялікі Гасцінец будзе размешчана 117 банераў з адлюстраваннем самых ярскіх і значных момантаў з гісторыі фестывалю і з партрэтамі зорак беларускай эстрады, чые імёны адкрыў фестываль "Маладзечна".

ТЭАТРЫ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ВЯЛІКІ ТЭАТР ОПЕРЫ І БАЛЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, пл. Парыжскай камуны, 1. Тэл./факс: 334 11 56.
■ 10 — "Файст" (опера ў 3-х дзеях) Ш.Гуно. Дырыжор — Уладзімір Авадок. Прэм'ера.
■ 11 — "Кошчын дом" (опера ў 2-х дзеях) П.Вальдгардта. Дырыжор — Дзмітрый Мацвіенка. Пачатак аб 11-й.
■ 11 — "Эсмеральда" (романтычны балет у 3-х дзеях) Ц.Пуні. Дырыжор — Алег Лясун. Пачатак а 18-й.
■ 12 — Канцэрт Дзяніса Мацуева. Пачатак у 18.30.
■ 13 — Канцэрт "У час шумнага балю..." Камерная зала імя Л.П.Александроўскай. Пачатак у 19.30.
■ 14 — "Карміна Бурана" (вакальна-хараграфічнае прадстаўленне ў адной дзеі) К.Орфа; "Кармэн-сюіта" (балет у адной дзеі) Ж.Бізе — Р.Шчадрына. Дырыжоры — Мікалай Калядка, Алег Лясун.

■ 15 — "Царская нявеста" (опера ў 2-х дзеях) М.Рымскага-Корсакава. Дырыжор — Мікалай Калядка.
■ 16 — "Шаўкунюк" (опера ў 2-х дзеях) П.Чайкоўскага. Прэм'ера. Дырыжор — Іван Касцяцін.
■ 16 — Канцэрт "Заўсёды ў маім сэрцы. Музыка Італіі, Іспаніі і Кубы" (з цыкла "Вечары з "Серэнадзі"). Камерная зала імя Л.П.Александроўскай. Пачатак у 19.30.
■ 17 — "Турандот" (опера ў 3-х дзеях) Дж.Пучыні. Дырыжор — Алег Лясун.

ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ "БЕЛАРУСКІ ТЭАТР "ЛЯЛЬКА"

г. Віцебск, вул. Пушкіна, 2. Тэл.: (8-0212) 36 32 50.
■ 10 — "Бука" (казка) М.Супоніна.
■ 11 — "Яшчэ раз пра Чырвоны Каптурый" (казка для дзяцей ад 3 гадоў) С.Яфрэмава, С.Когана.
■ 17 — "Ямелева шчасце" (па матывах рускіх народных казак). Пачатак спектакляў аб 11-й.